

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma
Pamatizglītības skolotājs

GUNTA MAJERE
Studenta apliecības Nr. gm17028

**5. klases skolēnu sadarbības prasmju veicināšana
latviešu valodas stundās**
Diplomdarbs

Darba vadītājs: Dr. paed. Elita Stikute

Rīga, 2022

Anotācija

Sadarbības prasmes ir vienas no svarīgākajām cilvēka dzīves prasmēm. Šo prasmju veicināšana palīdz iemācīties izturēties ar cieņu pret citiem, ievērot kopīgus noteikumus un uzklaut dažādus viedokļus. Sadarbības prasmes ir vienas no Skola2030 programmā ietvertajām caurviju prasmēm.

Ilgstošs attālinātais mācību process negatīvi ietekmējis skolēnu sadarbības prasmes un aktualizējis šo prasmju attīstīšanu visos mācību priekšmetos. Diplomdarba mērķis ir apzināt un izpētīt sadarbības prasmes attīstošas mācību metodes un aprobēt tās latviešu valodas stundās 5. klasē.

Diplomdarbā apkopota darba autores pieredze, mācot latviešu valodu 5. klases skolēniem un veicinot viņu sadarbības prasmes.

Atslēgas vārdi: sadarbība, sadarbības prasmes, latviešu valoda, saziņa, mācību metodes.

Annotation

Collaboration skills are one of the most important skills in a person's life. Promoting these skills helps to learn to treat others with respect, to follow common rules and to listen to different points of view. Collaboration skills are one of the cross-cutting skills included in the Skola2030 program.

The distance learning process has negatively affected the students' collaboration skills and has updated the development of these skills in all subjects. The aim of the diploma thesis is to identify and study teaching methods that develop collaboration skills and approbate them in Latvian language lessons in the 5th grade.

The diploma thesis summarizes the author's experience in teaching Latvian to 5th grade students and promoting their collaboration skills.

Keywords: collaboration, collaboration skills, Latvian language, communication, teaching methods.

Saturs

Ievads	5
1. Sadarbības prasmju jēdziens	7
1.1 Sadarbības prasmju nozīmība	7
1.2 Sadarbība kā caurviju prasme	8
1.3 Sadarbības prasmju līmeņi dažādos izglītības posmos	9
2. Saziņas jēdziena raksturojums	10
2.1 Mutvārdu saziņa	11
2.2 Neverbālā saziņa	13
2.3 Rakstveida saziņa	14
3. Skolēnu raksturojums 5. klases vecumposmā	15
4. Sadarbības prasmes veicinošas mācību metodes	17
4.1 Grupu darbs	18
4.2 Kooperatīvā mācīšanās	20
4.3 Dialogs	21
4.4 Diskusija	21
4.5 Projekta metode	22
5. Pētījums	22
5.1 Pētījuma bāze	22
5.2 Pētījuma norise	23
5.3 Pētījuma rezultāti un to analīze	24
Secinājumi un priekšlikumi	37
Secinājumi	37
Priekšlikums	38
Izmantotās literatūras avoti	39
Pielikumi	41
1. pielikums. Grupu darbs 5. klasei. Darba lapas paraugs	42
2. pielikums. Žestu skaidrojums. Atvasināts L. Baltiņas māc. materiāls	44
3. pielikums. Skolēnu pašnovērtējuma lapa	45
4. pielikums. Grupu darbs. Konspekts par mutvārdu saziņas formām	46
5. pielikums. Grupas darba novērtēšanas lapa	47
6. pielikums. Atgāadne. Pieklājības frāzes	48

7. pielikums. Situāciju apraksts skolēnu dialogam	49
8. pielikums. Radošā darba “Vēstule Kajam vai Gerdai” izstrādes nosacījumi	50
9. pielikums. Vēstules vērtēšanas kritēriji	51
10. pielikums. Pastkastīte skolēnu vēstulēm.....	52
12. pielikums. Apsveikuma veidošana grupā. Atgāadne un uzdevuma nosacījumi.....	54
13. pielikums. Skolēnu pildītā darba lapas “Neverbālā saziņa. Žesti” (fragmenti) ...	55
14. pielikums. Konspekts “Mutvārdu saziņas formas”. Skolēnu darbi	56
15. pielikums. Dialogs. Skolēnu darbi	58
16. pielikums. Radošais darbs “Vēstule Kajam vai Gerdai. Skolēna darbs.....	60
18. pielikums. Aptaujas jautājumi	62

Ievads

Viens no pedagoga uzdevumiem ir veicināt tās skolēnu prasmes, kuras nepieciešamas dažādās dzīves jomās, piemēram, mācībās, savstarpējās attiecībās un darbā. Kopš agras bērnības cilvēks apgūst sadarbības prasmes, un skola ir vieta, kurā šīs prasmes tiek pakāpeniski izkoptas un veicinātas. Tieši skolā bērns mācās sadarboties ar cilvēkiem, kas neietilpst viņa ģimenes un tuvāko draugu lokā.

Sadarbības prasmes ir vienas no svarīgākajām cilvēka dzīves prasmēm (Nīmante, 2018). Sadarbības prasmju veicināšana var palīdzēt skolēnam attīstīt tādas sociālās prasmes kā empātiju, cieņas izrādīšanu un atšķirīga viedokļa uzklaušāšanu.

Skola2030 kompetenču pieejā sadarbību raksturo kā iespēju apzināti mācīties citam no cita, samazināt darbam nepieciešamo laiku un rast radošus problēmu risinājumus, kā arī gūt gandarījumu par kopā paveikto darbu (Skola2030, Caurviju prasmes).

Sākot mācības 5. klasē, daudzi skolēni maina skolu, iepazīst jaunus klasesbiedrus un skolotājus, kā arī kļūst patstāvīgāki. Lai bērns spētu veiksmīgāk pielāgoties jauniegūtajai pamatskolēna lomai, ir svarīgi laicīgi un regulāri veicināt viņa sadarbības prasmes. Skolēnam, kuram šīs prasmes ir pietiekami labi izkoptas, ir lielākas izredzes nodibināt pozitīvas attiecības ar apkārtējiem un iejusties jaunā klases kolektīvā.

Viena no 5. klasē apgūstamajām tēmām ir "Saziņa". Saziņa ir svarīgs cilvēku audzināšanas un uzvedības "instruments" (Omārova, 2002). Lai veicinātu skolēna sadarbības prasmes, vienlaicīgi jāveicina arī zināšanas un izpratne par saziņas kā "instrumenta" atbilstošu lietošanu ikdienas dzīvē. "Veiksmīga saziņa ir priekšnoteikums labai sadarbībai. Tieši ar valodas palīdzību komunikācijas laikā mēs veidojam sociālās attiecības," S. Martena (Martena, 2020).

Tā kā skolēni ilgu laiku ir pavadījuši, mācoties attālināti, atgriešanās skolā var būt izaicinoša. Ja attālinātā mācību procesa laikā bērns strādā patstāvīgi un mijiedarbojas tikai ar tuviniekiem, tad klātienē saskarties nākas arī ar mazpazīstamiem vai nepazīstamiem cilvēkiem.

Mācoties attālināti, skolēnam ir lielāka iespēja ierobežot sev nevēlamās saziņas situācijas, piemēram, izslēdzot skaņu, video vai "atslēdzoties" no tiešsaistes sarunas. Atgriežoties skolā un sastopot skolotājus un klasesbiedrus, šāda iespējas nepastāv, bet saziņas situācijas kļūst daudzveidīgākas un neparedzamākas. Labi attīstītas sadarbības prasmes var palīdzēt veiksmīgāk adaptēties klātienē mācību procesam un skolas mainīgajai videi.

Diplomdarba mērķis ir apzināt un izpētīt sadarbības prasmes veicinošas mācību metodes, kā arī aprobēt tās latviešu valodas stundās 5. klasē.

Diplomdarba mērķa sasniegšanai izvirzīti vairāki uzdevumi:

1. Teorētiskās literatūras izpēte un jēdzienu *sadarbība, sadarbības prasmes un saziņa* apzināšana.
2. Pētījumā iesaistīto skolēnu raksturojums.
3. Sadarbības prasmju veicinošu mācību metožu izpēte un aprobēšana tēmas “Saziņa” ietvaros.
4. Pedagoģiskās darbības un pētījuma izvērtējums, secinājumi un ieteikumi sadarbības prasmju veicināšanai latviešu valodas stundās.

Pētījumā izmantotas šādas metodes: literatūras analīze, aptauja, pedagoģiskais novērojums.

Diplomdarba praktiskajā daļā tiek aprakstīta autores izmēģinājuma darbība Pierīgas vidusskolas 5. klases latviešu valodas stundās.

1. Sadarbības prasmju jēdziens

Viena no svarīgākajām cilvēka dzīves jomām ir savstarpējās attiecības ar apkārtējiem. Tās palīdz apmierināt cilvēka sociālās vajadzības pēc atzinības, atbalsta un parauga.

Mūsdienu pasaule pārāk bieži ir varmācību pasaule, un visā vēstures gaitā cilvēku un pat valstu starpā allaž ir notikuši konflikti (Delors, Amagi, Menlijs u.c., 1996). Gan globālu, gan privātu konfliktu risināšanā nereti palīdz labi attīstītas sadarbības prasmes.

Vācu filozofs un psihologs Ē. Fromms atzīmē, ka, sadarbojoties ar citiem cilvēkiem, tiek apmierinātas vismaz piecas sociālās vajadzības:

- vajadzība pēc savstarpējiem sakariem;
- vēlme būt piederīgam kādai grupai;
- vajadzība pēc pieķeršanās;
- vajadzība pēc pašapziņas;
- vajadzība pēc pašapliecināšanās (Фромм, 1995).

Latvijas normatīvajos dokumentos sadarbības aspekts skaidrots kā prasme kopīgi darboties, savstarpēji saskaņot darbību, vajadzības gadījumā cits citam palīdzot. (Nīmante, 2018).

Sadarbības prasmes bērns apgūst jau kopš dzimšanas, bet skola ir vieta, kur šīs prasmes var izkopt un veicināt, mijiedarbojoties ar dažādiem cilvēkiem, kas neietilpst bērna ģimenes vai tuvāko draugu lokā. Izglītojamais ir atbildīgs sabiedrības dalībnieks, kurš iedziļinās, līdzdarbojas un sadarbojas, lai kopā ar citiem veidotu tādu sabiedrību, kādā vēlamies dzīvot (Andersone, Plaude, Rutka, Stikute, 2018).

1.1 Sadarbības prasmju nozīmība

Sadarbības nozīmība mācību procesā ir akcentēta jau gadiem ilgi, un daudzi pētījumi liecina par to, ka skolēniem, kuriem ir augstākas sadarbības prasmes, ir augstāki akadēmiskie sasniegumi (Nīmante, 2018). Savstarpēji sadarbojoties, skolēnus saista kopīgs mērķis, tādēļ viņiem ir iespēja priecāties par kopīgiem panākumiem (Pederson, Digby, 1995).

Sadarbības prasmju nozīmi mācību procesā īpaši uzsver konstruktīvisma un sociālā konstruktīvisma pārstāvji. G. Hūbers nosauc šādas sadarbības veicināšanas priekšrocības:

- tiek veicinātas sociālās attiecības;
- samazinās konkurence;
- tiek nodrošināta individuālā sociālās kompetences attīstība;
- tiek veicināta vispusīga personības attīstība;

- tiek pārvarētas socializācijas grūtības (Nīmante, 2018).

Sadarbības pamatā ir vairākas prasmes: prasme klausīties, prasme jautāt un prasme runāt. Šo prasmju attīstība ir būtiski nozīmīga, veicinot sadarbību klasē vai grupā gan vispārējās izglītības, gan profesionālās izglītības iestādēs (Andersone, Plaude, Rutka, Stikute, 2018).

Labi attīstītas sadarbības prasmes var palīdzēt sasniegt gan individuāli, gan grupā izvirzītos mērķus. Veicinot sadarbības prasmju attīstīšanu, tiek veicinātas arī dažādas sociālās prasmes: cieņa pret citiem un sevi pašu, empātija, prasme uzklaut atšķirīgu viedokli un pieņemt citādus uzskatus (Nīmante, 2018).

Šodienas skolēns ir rītdienas darba ņēmējs. Mūsdienās darba devējs meklē ne tikai ziņošu nozares speciālistu, bet arī personību ar labi attīstītām sociālajām kompetencēm. Viena no šīm kompetencēm ir sadarbība, kas norāda uz gatavību būt komandas daļai, un ir pretstatā individuālajam darbam un sacensībai (Kompetenču vārdnīca).

1.2 Sadarbība kā caurviju prasme

“Kad pirmoreiz izdzirdēju vārdu “caurvijas”, iedomājos par vītenaugiem, tad par māju pamatiem, caur kuriem tie vijas, un tāda arī ir šo vispārīgo prasmju būtība – tās caurauž visu mācību saturu, ir apgūstamas, lietojamas un darbināmas dažādos mācību priekšmetos un ne tikai tajos, bet arī ikdienā dažādās dzīves situācijās,” šādi caurviju prasmes raksturo Skola2030 mācību satura ieviešanas vadītāja Zane Oliņa (Leitāne, 2018).

Caurviju prasmes ir universāls prasmju kopums, kas attiecas uz jebkuru cilvēka darbības virzienu. Caurviju prasmes stiprina jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi (Skola2030, Caurviju prasmes). Šīs prasmes tiek izmantotas daudzās mācību jomās, bet skolēns, tās apgūstot, tiek sagatavots visdažādākajām dzīves situācijām, kad šis prasmju kopums var būt noderīgs.

Skola2030 kompetenču pieejā tiek izšķirtas sešas caurviju prasmes, kuras skolēnam pakāpeniski jāapgūst visa mācību procesa gaitā:

- kritiskā domāšana un problēmu risināšana;
- jaunrade un uzņēmējspēja;
- pašvadīta mācīšanās;
- pilsoniskā līdzdalība;
- digitālā pratība;
- sadarbība (Skola2030, Caurviju prasmes).

Sadarbība kompetenču pieejā ir raksturota kā iespēja apzināti mācīties citam no cita, rodot radošus problēmu risinājumus un samazinot uzdevuma izpildei nepieciešamo laiku (Skola2030, Caurviju prasmes).

1.3 Sadarbības prasmju līmeņi dažādos izglītības posmos

Skola2030 kompetenču pieeja paredz sadarbības prasmju izkopšanu jau no izglītības sākumposma. Pirmsskolā šīs prasmes izkopj un veicina, veicot dažādus uzdevumus kopā ar pieaugušo. Vēlākajos izglītības posmos bērns pakāpeniski iemācās tikt galā ar mācību un sadzīviskām situācijām kopā ar vienaudžiem (Skola2030, Caurviju prasmes).

Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” nosaka plānotos sasniedzamos rezultātus sadarbības caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi (Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem”).

Beidzot 3. klasi, skolēnam jāprot paust savas vajadzības, domas un emocijas, kā arī skaidrot, kā citu sejas izteiksme un ķermeņa valoda saistās ar konkrētu emociju un to, kā emocijas ietekmē attiecības ar citiem. Tāpat skolēnam jāprot sadarboties ar citiem kopēju uzdevumu veikšanai (Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem”).

Savukārt, beidzot 6. klasi, skolēnam ar pedagoga atbalstu jāprot patstāvīgi pārvaldīt savas emocijas un saglabāt labvēlīgu attieksmi saskarsmē ar apkārtējiem. Pēc 6. klases beigšanas skolēnam jāprot strādāt komandā un sadarboties ar dažādiem cilvēkiem, lai sasniegtu konkrētu, iepriekš izvirzītu mērķi. Sākot mācības 7. klasē, skolēnam jāprot lietot dažādus situācijai atbilstošus saziņas veidus un pieņemt atšķirīgu viedokli (Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem”).

Beidzot mācības pamatskolā, skolēna sadarbības prasmēm jābūt pietiekami attīstītām, lai skolēns patstāvīgi spētu izvērtēt citu cilvēku emocijas un rīcības iemeslus, izrādīt empātiju un izvēlēties piemērotu saziņas veidu atbilstoši situācijai, un ievērot citu cilvēku vajadzības (Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem”).

1.tabula. Skolēnam plānotie sasniedzamie rezultāti sadarbībā kā caurviju prasmē

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
4.1. Pauž vārdos savas vajadzības, domas un emocijas, kā arī skaidro, kā	4.1. Ar pedagoga atbalstu aktualizējot savu rīcību, mācās patstāvīgi pārvaldīt	4.1. Izvērtē citu cilvēku emocijas un rīcības iemeslus, izrāda empātiju

citu sejas izteiksme un ķermeņa valoda saistās ar konkrētu emociju un kā emocijas ietekmē attiecības ar citiem	savas emocijas un saglabā labvēlīgu attieksmi saskarsmē ar citiem	un pielāgo savu uzvedību un komunikācijas veidu atbilstoši situācijai
4.2. Pārliecinās, kā sarunas partneris ir sapratis teikto. Ar pedagoga atbalstu mērķtiecīgi virza sarunu, lai saprastos, un apzināti lieto savas sociālās prasmes, lai ar citiem nodibinātu un uzturētu pozitīvas attiecības un iesaistītos sociālās aktivitātēs	4.2. Saziņā ar citiem atbilstoši situācijai lieto dažādus saziņas veidus un veido sarunu ar cilvēku, kuram ir atšķirīgs viedoklis. Atzīst un respektē viedokļu dažādību, pieņem kopējus lēmumus par piemērotāko rīcību un risina konfliktus pazīstamās situācijās	4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati. Ja nepieciešams, uzņemas sarunas vadību. Sasniedz abpusēji pieņemamus kompromisus un tiecas pēc taisnīga risinājuma
4.3. Sadarbojas ar citiem kopēju konstruktīvu uzdevumu veikšanai.	4.3. Strādā komandā, orientējas uz līdzvērtīgu ieguldījumu, pieņem un sadarbojas ar dažādiem cilvēkiem, lai sasniegtu konkrētu mērķi	4.3. Sadarbojas ar citiem atbilstoši situācijai, kā arī veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības

Tā kā darba autores mērķis bija veicināt 5. klašu skolēnu sadarbības prasmes, plašāka uzmanība tika pievērsta tieši tam, kādi skolēniem plānotie sasniežamie rezultāti ir paredzēti, beidzot 3. un 6. klasi.

2. Saziņas jēdziena raksturojums

Līdz ar kompetenču pieejas īstenošanu par nozīmīgu latviešu valodas mācību satura daļu ir kļuvusi skolēnu savstarpējās saziņas kompetences pilnveidošana. Tas atbilst vienam no kopīgajiem pamatizglītības programmu mērķiem – „izkopt saskarsmes un sadarbības spējas” (Lauze, 2011).

Saziņa kā process pastāv kopš cilvēces rašanās pirmsākumiem. Cilvēks kļūst par šī procesa dalībnieku jau no dzimšanas un pakāpeniski pilnveido savas saziņas prasmes, mijiedarbojoties ar citiem saziņas dalībniekiem.

Vārdnīcā *tēzaurus.lv* jēdziens *saziņa* skaidrots kā process, kurā indivīdi ar kopīgas simbolu sistēmas palīdzību apmainās domām un izjūtām (Saziņa. tezaurus.lv.). Daudzos informācijas avotos jēdziena *saziņa* vietā ir lietoti arī jēdzieni *saskarsme* un *komunikācija* (Skujiņa u.c., 2007).

S. Omārova saziņu raksturo kā informācijas apmaiņas procesu starp partneriem, kuri cenšas sasniegt savus mērķus un vajadzības, viens otru savstarpēji ietekmējot. Savukārt saziņa, pēc S. Omārovas domām, ir iespējama tikai tad, ja abiem saziņas partneriem ir vienāda vai līdzīga informācijas kodifikācijas un dekodifikācijas sistēma (Omārova, 2003).

Saziņas procesā iesaistīto dalībnieku noteiktas valodas, žestu, emocijzīmju, simbolu, ciparu u. c. zīmju zināšanas ir galvenais priekšnoteikums, lai saziņa noritētu veiksmīgi (Martena, 2020).

2.1 Mutvārdu saziņa

Visbiežāk cilvēki sazinās ar balsi skaņām, kas saliedētas vārdos un teikumos, vai ar rakstu valodas palīdzību (Kursīte, 2016). Tā ir mutvārdu saziņa, un tās pamatā ir saruna, kurā nozīmīgākās ir prasme runāt un klausīties (Martena, 2020). Ja viena no šīm prasmēm nav pietiekami attīstīta, arī otru prasmi cilvēks nespēs izmantot pilnvērtīgi.

Saziņas dalībnieks, kuram ir labi attīstītas mutvārdu saziņas prasmes, spēj padarīt saziņu par patīkamu procesu abām iesaistītajām pusēm (Kupčs, 1996).

D. Laiveniece runāšanu uzskata par apzinātu cilvēka darbību, ko ir iespējams kontrolēt, tādēļ runātājam ir jāseko līdzi savu izteikumu precizitātei un atbilstībai latviešu literārās valodas normām (Laiveniece, 2003).

Runa var atšķirties pēc tās plānošanas veidiem:

- reproduktīvā runa – netiek plānota, jo runātājs to izlasa vai pastāsta no galvas;
- iniciatīvā runa – ir runas akts, kas izriet no runātāja ieceres. Runāšanas pamatā ir paša runātāja iniciatīva un izvēlēts izteikuma saturs. Iniciatīvās runas attīstīšanai izmantojams monologs;
- reaktīvā runa – runas akts, ar kuru reaģē, atbildot uz sarunas partnera jautājumu, repliku vai komentāru. Reaktīvās runas attīstīšanai izmanto dialogu (Pupa. LVA metodikas skolas izdevums latviešu valodas skolotājiem diasporā, 2019).

5. klases skolēni plašāk tiek iepazīstināti ar divām mutvārdu saziņas formām: monologu un dialogu, kā arī gūst priekšstatu par diskusijas būtību. Tādēļ autore raksturo šos jēdzienus plašāk.

Monologs – vienas personas runa. Šīs runas mērķis ir pavēstīt kādus faktus un izvērst kādas personas izteikumus, negaidot sarunas biedru mutvārdu jeb verbālu reakciju. Monologa runa ir monologa formā veidota runa, kam raksturīga cenšanās plaši izvērst noteiktu stāstījumu gramatiski noformētās konstrukcijās ar iestarpinājumiem un sižetiskās līnijas atkāpēm. (Skujiņa, 2000).

Gatavojoties publiskai runai, ievaddaļā ieteicams pamatot savu kompetenci. L. Lauze šo kompetenci raksturo kā prasmi sniegt atbildi uz jautājumu: “Kāpēc es stāstīšu par šo tematu?” (Lauze, 2011).

Dialogs - divpusēja saruna ar uzskatu apmaiņu un improvizācijas elementiem. Dialogs ir nozīmīgs izglītības rīks. Veidojot dialogu, cilvēki dalās savā pieredzē un zināšanās (Pilkington, 2016).

Dialogs ir ne tikai sadzīves situatīva saruna, bet arī domām bagāta konteksta runa un loģisks sadarbības veids, kā arī saturīgs saziņas līdzeklis. Savukārt lomu dialogs ir nosacītāks, tā ir saruna par kādu konkrētu tematu, kuras laikā sarunas dalībnieki viens otru papildina (Freibergera, Dzintere u.c., 2009).

Lai nodrošinātu veiksmīgu saziņu, skolēnam jāspēj lietot saistošu valodu. Labam sarunas biedram ir nepieciešams plašs vārdu krājums, kā arī jāprot jautāt, argumentēt savu viedokli un ieklausīties sarunu biedra teiktajā (Freibergera, Dzintere u.c., 2009).

Pieklājība palīdz risināt vienkāršus saziņas uzdevumus un sekmē dialoga veidošanu arī ar mazpazīstamiem cilvēkiem (Hindawi, Alkhazaali, 2016). Lai saruna noritētu veiksmīgi, ir svarīgi zināt un iemācīties pareizi lietot sasveicināšanās, atvadu, atvairošanās u.c. pieklājības frāzes.

Metodiskajā līdzeklī “Latviešu valodas prasmes pamatlīmenis: A0 (pirmslīmenis), A1, A2. 7–10 un 11–15 gadus veciem skolēniem” pieejams uzziņas materiāls, kurā aprakstīta 7 – 10 un 11 – 15 gadīgu skolēnu sazināšanās un iesaistīšanās sarunā, kā arī pieklājības frāžu lietošana atbilstoši prasmju līmeņiem.

2.tabula. Latviešu valodas prasmes pamatlīmenis. Runātprasmes apraksts. Sazināšanās

A0 (pirmslīmenis)	A1 (pamatlīmenis)	A2 (pamatlīmenis)
Var uzrunāt cilvēkus vārdā, nosaukt savu vārdu, sasveicināties un atvadīties, saprot un var lietot arī dažas citas pieklājības frāzes.	Saprot un sarunā var lietot plašāk pazīstamas pieklājības frāzes un iepriekš apgūtus ar sadzīves un mācību vajadzībām saistītus izteicienus. Var izmantot uzrunas formas	Saprot un var lietot pieklājības frāzes un izteicienus sarunās par labi pazīstamām tēmām. Prot sarunā paust emocijas, saprast sarunas biedra emocionāli ekspresīvo vēstījumu. Var pastāstīt, kas patīk vai nepatīk.

Diskusija - strīdīga, neskaidra jautājuma (publiska) apspriešana (Diskusija. tezaurs.lv.). Diskusijas var būt zinātniskas, politiskas, sabiedriskas, sadzīviskas u.c. Lai diskusija noritētu veiksmīgi, tās dalībniekiem jāievēro uzvedības kultūras normas un jāpārzina ar diskusijas tematu saistītie jautājumi, kā arī jāprot pārliecinoši argumentēt savu viedokli (Kramiņš, 2005).

2.2 Neverbālā saziņa

Lai arī visbiežāk saziņa notiek, izmantojot balss skaņas, vārdus vai teikumus, saziņa var noritēt arī bez vārdiem. Mutvārdu saziņu papildina un atvieglo vizuālie signāli, kas palīdz labāk uztvert ar vārdiem izteikto (Martena, 2020). Šo saziņas veidu nereti dēvē par neverbālo saziņu, taču dažos mūsdienu pētījumos ir sastopams arī jēdziens *bezvārdu valoda*.

J. Kursīte grāmatā “Zīmju valoda: latviešu žesti” apraksta amerikāņu psihologa A. Merabina teoriju par to, ka vairāk kā pusi (55%) informācijas cilvēki viens otram nodod ar žestu un mīmikas palīdzību (Kursīte, 2016). Ar neverbālās saziņas palīdzību komunicē arī tie cilvēki, kuriem ir liegta runas un / vai dzirdes spēja.

Pie neverbālās saziņas līdzekļiem pieder vairākas informatīvās sistēmas:

- ķermeņa valoda;
- runas ekspresija;
- vizuālais kontakts;
- emocionālais kontakts (Kupčs, 1997).

Savukārt 5. klases skolēni tēmas “Saziņa” ietvaros tiek iepazīstināti ar šādiem neverbālās saziņas līdzekļiem: žesti, mīmika, stāja, signāli.

Žests – apzināta vai neapzināta roku, kāju vai galvas kustība, kas pavada cilvēku saziņu. Žestu rādīšanā galvenā nozīme ir rokām. Roku žestos var būt iesaistīts elkonis, delna, plauksta, sauja, dūre un arī atsevišķi pirksti. Lai žestu kustība kļūtu par žestu, nepieciešams, lai kustībai būtu zīmes raksturs. Kustība kļūst par žestu tikai tad, ja tai tiek piedēvēta ne tikai praktiska, bet arī simboliska jēga (Kursīte, 2016).

Žestiem ir liela nozīme arī izglītības procesā. Bērns labāk uztver informāciju, kas tiek pasniegta ne vien mutiski, bet arī ar žestu palīdzību, jo tie vizualizē teikto (Goldin-Meadow, 2014).

Žesti atspoguļo cilvēka iekšējo būtību, domas un noteiktu reakciju (Kramiņš, 2016). Tomēr žestu pārpilnība vai to neatbilstoša lietošana var radīt pārpratumus dažādās saziņas situācijās. S. Omarova izšķir četru veidu žestus:

- ilustratori - akcentē un ilustrē mutvārdu informāciju;
- regulatori - liecina par runātāja attieksmi pret klausītājiem;
- adaptori - nevēlamie žesti, ar kuru palīdzību cilvēks nereti cenšas atbrīvoties no spriedzes;
- emblēmas jeb afektori - žesti, kuri aizstāj vārdus vai pat veselas frāzes (Omarova, 2004).

Mīmika - galvenais emociju izpausmes veids. Mīmika dažādu kultūru pārstāvjiem ir līdzīga (Kupčs, 1997).

Mīmika atspoguļo šīs cilvēka psihofizioloģiskās izpausmes:

- redzes, garšas, ožas un dzirdes sajūtās iesaistīto sejas muskuļu darbība;
- asinsrites traucējumiem, par ko var liecināt sarkšana vai bālēšana;
- ķermeņa izdalījumiem, t.i. asaras vai sviedri (Kramiņš, 2016).

Tiek uzskatīts, ka cilvēka mīmika var atspoguļot astoņas galvenās emocijas: prieku, bēdas, dusmas, interesi, bailes, izbrīnu, riebumu un mīlestībai (Kupčs, 1997).

Stāja - dabiskais, parasti vertikālais, ķermeņa stāvoklis balstā uz kājām (Stāja. tezaurs.lv).

Signāls - laikā mainīgs fizikāls lielums vai fizikālu lielumu kopums, kas atbilstoši noteiktam kodam satur un pārnes informāciju; attiecīga zīme vai zīmju kopums (Signāls. tezaurs.lv.).

2.3 Rakstveida saziņa

Lai arī rakstveida saziņa jeb rakstu valoda, tāpat kā mutvārdu saziņa, ir pieskaitāma verbālajai saziņai, P. Ūra nosauc vairākas rakstveida saziņas atšķirīgās iezīmes:

- satura blīvums;
- pastāvīgums;
- skaidra struktūra;
- vārdu svarīgums (nepastāv liekvārdība);
- lēnāka uztvere;
- attālināšanās laikā un telpā (Ur, 1996).

Lai rakstveida saziņa būtu veiksmīga, tā jāapgūst un jāpilnveido. Dž. Šīls izšķir divas pieejas rakstu valodas apgūvē: kontrolētās rakstīšanas pieeja un brīvrakstīšanas pieeja (Sheils, 1993).

Kontrolētā rakstīšanas pieeja - palīdz iegūt svarīgākās zināšanas par valodu (Sheils, 1993). R. Ovens kā vienu no kontrolētās rakstīšanas priekšrocībām min to, ka šī pieeja ir piemērota skolēniem ar dažādiem zināšanu un spēju līmeņiem (Owens, 1970).

1. attēls. Kontrolētās rakstīšanas pieeja rakstu valodas apgūvē

Brīvrakstīšanas (freewriting) pieeja – rakstītājs ir pilnībā atbildīgs par darba saturu, kompozīciju, valodas lietojumu u.c. (Sheils, 1993). N. Goldberga brīvrakstīšanas uzdevuma laikā iesaka ievērot laika limitu un rakstīšanas nepārtrauktību (Goldberg, 1986).

2. attēls. Brīvrakstīšanas pieeja rakstu valodas apgūvē

Tāpat raksveida saziņa būs atšķirīga atkarībā no tā, vai saziņas partneri savā starpā ir pazīstami vai ne. Rakstveida saziņa ir atšķirīga arī dažādās saziņas situācijās, tās var būt:

- neformālas;
- daļēji formālas;
- formālas situācijas (Martena, 2020).

Ir svarīgi izkopt valodas izjūtu un lietpratību, lai skolēns prot atšķirt dažādas mutvārdu un rakstveida saziņas situācijas un spēj tām pielāgoties.

3. Skolēnu raksturojums 5. klases vecumposmā

Sākot mācības 5. klasē, skolēnam noslēdzas sākumskolas vecumposms (7 -11 gadi) un sākas pusaudža vecumposms (11-15 gadi). Līdz ar mācību uzsākšanu pamatskolā, daudzi skolēni maina skolu, iepazīst jaunus skolotājus un klasesbiedrus, kā arī kļūst patstāvīgāki.

I. Puškarevs nosauc šādas pusaudža vecumposma īpatnības:

- vēlme pēc patstāvības un neatkarības;
- vēlme būt pieņemtam vienaudžu vidū;
- attālināšanās no ģimenes;
- paaugstināta emocionalitāte;

- domstarpības ar pieaugušajiem;
- satraukums par savu ārējo izskatu;
- zems pašvērtējums;
- pašapliecināšanās mēģinājumi (Puškarevs, 2001).

11 – 16 gadīgi skolēni piedzīvo straujas fizioloģiskas izmaiņas organismā, sākas pubertātes periods. Skolēni mācās sadarboties ar vienaudžiem un skolotājiem, kā arī veido savu personību.

Pēc D. Eļkoņina, vadošās darbības veids pusaudža vecumposmā ir intīmi personiskā saskarsme, kuras gaitā pusaudži, saskarsmē ar vienaudžiem, iepazīst sevi. 11 – 16 gadīgi skolēni pakāpeniski veido savas personības paštēlu, kā arī apgūst intimitātes spējas. Intimitāti var raksturot kā uzticēšanos viens otram (Eļkoņins, 2004).

Galvenie šī vecumposma psihiskie jaunveidojumi ir pieauguša cilvēka izjūta, pašvērtējums un prasme iejusties grupās (Kalvāns, 2018).

Saskarsmē ar sociālo mikro un makro vidi bērns kļūst par sabiedrisku būtni un pakāpeniski veido savu personību. Savukārt sociālizācijas procesā bērns iegūst tās sociālās īpašības, ko sauc par indivīda psihiskajām īpašībām (Kalvāns, 2018).

Pusaudža vecumposmā arvien nozīmīgākas kļūst attiecības ar vienaudžiem. Saskaņoties ar sev līdzīgajiem, pusaudži ir spējīgi uz dziļu savstarpējo izpratni un vienlaicīgi - savas personības veidošanu. Šo procesu sauc par pusaudžu refleksiju, kad pusaudzis lūkojas savā vienaudzī kā spogulī un šajā atspulgā saskata pats sevi (Eļkoņins, 2004).

Vecumposmā no 8 līdz 12 gadiem skolēns var piedzīvot šim vecumposmam raksturīgo krīzi. Viens no šīs krīzes iemesliem ir sava sociālā “Es” veidošanās. Krīzes raksturīgākās iezīmes ir šādas: samākslota uzvedība, kaprīzums, afektīvas reakcijas un māžošāns (Kalvāns, 2018).

A. Freida uzskata, ka pusaudža vecumposmā skolēni, no vienas puses, aizrautīgi iekļaujas sabiedrības dzīvē, no otras puses, noslēdzas un alkst pēc vientulības. Šajā periodā augstas darbaspējas mijas ar nomāktību, apātisku noskaņojumu un strauju spēku izsīkumu. Tik pat krasi pretstati novērojami arī pusaudžu sociālajās attiecībās. No vienas puses, pusaudži pakļaujas izvēlētajam līderim, no otras puses, pilnībā noliedz autoritātes (Kalvāns, 2018).

Pusaudžiem raksturīga gan tieksme izcelt savu individualitāti, gan censties saplūst ar grupu un neatšķirties no pārējiem, šo procesu sauc arī par sociālo mīmikriju (Knofs, 2013). Tas nozīmē, ka pusaudžiem ir tieksme justies pieņemtam un vienotam ar pārējiem, bet tajā pašā laikā - saglabāt un izcelt savu “Es”.

Pusaudža vecumposmā parādās pusaudžu „morāles kodekss”. Šis kodekss nosaka pusaudžu uzvedību vienaudžu grupās. M. Ārgails un M. Hendersons nosaka pusaudžu nerakstītā „morāles kodeksa” galvenās iezīmes:

- savstarpējā palīdzība;
- uzticēšanās;
- aizstāvēšana;
- prieks par cita panākumiem;
- noslēpumu glabāšana;
- iecietība;
- cieņa pret cita iekšējo pasauli un pārdzīvojumiem (Argyle, Henderson, 1984).

Svarīgi, ka pusaudzis nereti šo nerakstīto kodeksu neievēro, taču sagaida šī kodeksa ievērošanu no apkārtējiem (Kalvāns, 2018).

Apkopojot informāciju par pusaudža vecumposmam raksturīgajām iezīmēm, autore secina, ka tieši šajā vecumposmā ir svarīgi izkopt sadarbības prasmes, jo pusaudzis izjūt vajadzību būt pieņemtam. Īpaši svarīga šajā vecumā ir saskarsme ar vienaudžiem, un labi attīstītas sadarbības prasmes var sekmēt šīs saskarsmes pozitīvu norisi.

4. Sadarbības prasmes veicinošas mācību metodes

Mācību metode ir pedagoga un izglītojamā sadarbības paņēmieni kopums, kāds nepieciešams noteikta didaktiskā principa vai pedagoģijas pieejas ietvaros, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi un izglītības mērķa sasniegšanu (Skujiņa u.c., 2000).

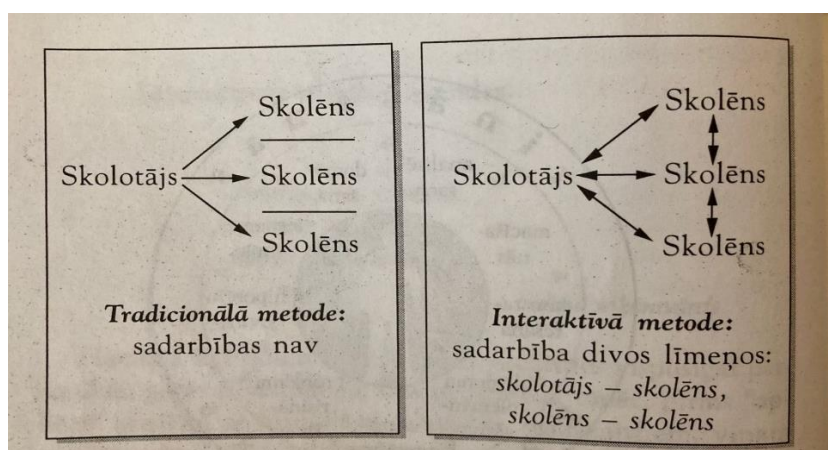
Dita Nīmante savā pētnieciskajā darbā “Sadarbības veicināšana klasē” apgalvo, ka skolotājs, izvēloties atbilstošus paņēmienus, var mērķtiecīgi sekmēt skolēnu sadarbību klasē. (Nīmante, 2018). Skolēnu sadarbības veicināšanu var pozitīvi ietekmēt gan mācību vide, piemēram, sēdvietu izkārtojums, gan skolotāja izvēlētās mācību metodes (Rubana, 2000).

Mūsdienu skolotājam jāprot organizēt mācību darbs tā, lai skolēniem būtu iespēja gan iegūt un izmantot jaunas zināšanas, gan arī veicināt sadarbības prasmes. Tieši tādēļ tik plašu piekrišanu skolēnu un skolotāju vidū ir guvušas interaktīvās mācību metodes.

Interaktivitāte nozīmē to, ka visas iesaistītās puses savā starpā mijiedarbojas, un mācīšanās notiek darbībā. Mijiedarbība interaktīva mācību procesa laikā notiek gan starp skolēnu un citiem skolēniem, gan arī starp skolēniem un skolotāju (Birziņa, 2008).

I. M. Rubana nosauc galvenās iezīmes, kas raksturīga interaktīvajām mācību metodēm, ja tās salīdzina ar tradicionālajām mācību metodēm:

- mācību procesā tiek nodrošināta skolotāja un skolēnu pozitīva sadarbība zināšanu un prasmju apguvei;
- skolēniem ir iespēja izmantot savu pieredzi;
- mācīšanās notiek, darot;
- tiek veicināta skolēnu patstāvība (Rubana, 2000).

3. attēls. Tradicionālo un interaktīvo mācību metožu salīdzinājums

Lai veicinātu skolēnu sadarbības prasmes, skolotājs var izmantot dažādas interaktīvās mācību metodes. Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā nosauktas un raksturotas šādas interaktīvās mācību metodes:

- grupu darbs;
- kooperatīvā mācīšanās;
- dialogs;
- projekta metode;
- diskusija u.c. (Rubana, 2000).

4.1 Grupu darbs

Darbu grupā var pieskaitīt gan pie mācību metodēm, gan pie mācību darba organizācijas formām (Skujiņa u.c., 2000). Darbs grupā ir viena no visplašāk izmantotām interaktīvajām mācību metodēm.

I. M. Rubana grāmatā “Mācīties darot” ir izcēlusi vairākas grupu darba kā mācību metodes priekšrocības:

- ļauj darbā iesaistīties visiem skolēniem;

- padziļina interesei par mācību priekšmetu;
- uzlabo mācību sasniegumus;
- veicina drošības sajūtu;
- liek apvienot teorētiskās zināšanas un praktisko pieredzi;
- attīsta sadarbības prasmes (Rubana, 2000).

Grupām ieteicams būt heterogēnām t.i. dažādām pēc skolēnu zināšanām, dzimuma, mācīšanās stila un saskarsmes spējām. Grupās parasti ir no 2 līdz 7 dalībniekiem, taču ieteicamais grupas dalībnieku skaits ir no 3 līdz 5 skolēniem. Lai izmantotu noteiktas mijiedarbīgās mācību metodes, mācību procesā valodas apguvējus sadala mazākās darba grupās vai pāros (Skujiņa u.c., 2011). Atkarībā no uzdevuma mērķa skolēnus var sadalīt brīvprātīgās, “netīšās” vai “tīšās” grupās (Rubana, 2000).

Brīvprātīgās grupas - šajās grupās skolēni apvienojas paši. Šī apvienošanās iespēja ļauj skolēniem strādāt draudzīgās grupās, taču skolotājam jāņem vērā arī izaicinājumi, ar kuriem var nākties saskarties, ļaujot skolēniem dalīties grupās brīvprātīgi. Parasti skolēni kā grupas biedrus izvēlas tos skolēnus, kas viņiem simpatizē vai garantē panākumus (Rubana, 2000). Šāda apvienošanās iespēja var radīt domstarpības skolēnu starpā un nav pietiekami iekļaujoša attiecībā pret visiem.

“Netīšās” grupas - tiek veidotas pēc nejaušības principa. Šis dalījums var noderēt tad, ja skolotājs vēl nav pietiekami labi iepazinis savus skolēnus un nezina skolēnu spēju un zināšanu līmeni, kā arī sociālo statusu klasē (Grigule, Šilova, 1998). Šī skolēnu dalīšanas veida galvenās priekšrocības ir laika taupīšanas iespēja un tas, ka skolēni šo dalīšanas veidu parasti neuztver kā netaisnīgu (Rubana, 2000). Apvienojot skolēnus pēc nejaušības principa, ir iespēja veicināt skolēnu sadarbību arī ar tiem skolēniem, ar kuriem viņi nav sadarbojušies iepriekš.

“Tīšās” grupas – šo grupu izveidošanai nepieciešams rūpīgs skolotāja plānošanas darbs. “Tīšās” grupas nav iedomājamas bez lomu sadales. Veidojot šādas grupas, skolotājs kā nodrošina efektīvu darbu, tā attīsta un pilnveido audzēkņu sadarbības prasmes (Rubana, 2000).

Pirms darba uzsākšanas skolēnus iepazīstina ar darba mērķi un vienojas par kopīgiem grupu darba noteikumiem:

- katram jāveic noteikta loma, pienākumi;
- kopējā grupas darbā jāpiedalās visiem;
- jāuzklausā pārējie;
- visiem jāatbild par kopējo darba rezultātu;
- nepieciešamības gadījumā jāsniedz palīdzība;

- nepieciešamības gadījumā jālūdz palīdzība (Rubana, 2000).

Grupas darbu var vērtēt, izmantojot iepriekš izstrādātus vērtēšanas kritērijus. Vērtēšanu var veikt skolotājs un skolēni vai arī tikai skolēni. Skolēnu iesaistīšana vērtēšanas procesā veicina skolēnu prasmi objektīvi novērtēt sevi, savus grupas biedrus un grupas kopējo veikumu.

4.2 Kooperatīvā mācīšanās

Kooperatīvās jeb aktīvās mācīšanās process paredz darbu nelielās grupās (Birziņa, 2008). Kooperatīvā mācīšanās tiek raksturota arī kā pieredzes apgūšana vienam no otra.

Skolēni var traucēt, kā arī atvieglot viens otra mācīšanos. Skolēnu savstarpējās mijiedarbības veids ir atkarīgs no tā, vai skolotājs mācību situācijā spēj veicināt pozitīvu, negatīvu vai neitrālu savstarpējo atkarību.

Kooperatīvā mācīšanās notiek tad, ja tiek ievēroti šie pamatprincipi:

- pozitīva savstarpēja atkarība – grupas dalībnieki jūtas vienoti kopēja mērķa sasniegšanai;
- individuālā atbildība – katrs grupas dalībnieks ir atbildīgs par kopīga mērķa sasniegšanu;
- tiešā saskarsme – grupas dalībnieki strādā kopā, var redzēt, dzirdēt, sajūst citus grupas dalībniekus;
- sociālo prasmju attīstīšana;
- grupas darba procesa un sasniegumu izvērtēšana (Gillies, Ashman, 2008).

Veicot uzdevumus kopā, skolēniem pakāpeniski jāapgūst dažādas prasmes (*sk. 3. tabulu*).

3. tabula. Prasmes, kuras jāapgūst kooperatīvās mācīšanās procesā

Sākotnējās uzvedības prasmes, kuras jāapgūst	Prasmes, kuras grupā attīstās pakāpeniski	Mācīšanās prasmes	Veicināšanas prasmes
<ul style="list-style-type: none"> • runāt klusi; • neatstāt grupu; • neapsaukāties ; • nepārtraukt runātāju; • pamudināt citus 	<ul style="list-style-type: none"> • iekļauties uzdevumam atvēlētajā laikā; • nepieciešamības gadījumā lūgt palīdzību; • piedāvāt savas idejas; • paust savas emocijas; 	<ul style="list-style-type: none"> • formulēt darba mērķi; • apkopot materiālus; • papildināt/ labot darbu; • pamatot domu; 	<ul style="list-style-type: none"> • kritizēt domas, nevis cilvēkus • iekļaut atšķirīgas idejas vienotā pozīcijā.

<p>piedalīties grupas darbā;</p> <ul style="list-style-type: none"> • skatīties uz runātāju; • bez lieka trokšņa veidot grupu (Rubana, 2000). 	<ul style="list-style-type: none"> • paust atbalstu ar vārdiem un ķermeņa valodu (Rubana, 2000). 	<ul style="list-style-type: none"> • saistīt ar iepriekš mācīto; • atrast labas faktu iegaumēšanas metodes (Rubana, 2000). 	<ul style="list-style-type: none"> • uzdot jautājumus; • attīstīt idejas (Rubana, 2000).
---	---	--	--

Kooperatīvā mācīšanās paredz arī vērtēšanu. Proti, skolēni vērtē gan grupas darba procesu, gan kopīgi sasniegto darba rezultātu (Birziņa, 2008).

4.3 Dialogs

Dialogs ir saruna starp divām vai vairākām personām; šādas sarunas attēlojums daiļdarbā (Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca, 2004.–2014.). Lai arī visbiežāk dialogs notiek neplānoti, dialogu kā interaktīvo mācību metodi var izmantot gan skolēnu sadarbības, gan problēmu risināšanas prasmju veicināšanai. Dialogs nav vienkārša saruna, bet aktivitāte, kas virzīta uz atklājumu, jaunu zināšanu apguvi un tolerances attīstīšanu (Rubana, 2000).

Mācību procesā apgūst gan autentiskus, gan mākslīgi modelētus dialogus, kuros valodas struktūra un vārdu izvēle tiek piemērota valodas apguvēja valodas prasmes līmenim (Skujņa u.c., 2011).

4.4 Diskusija

Diskusija ir sadarbība grupā, kad cilvēki kopīgi mēģina rast atbildes uz viņiem būtiskiem jautājumiem vai meklē risinājumus problēmām, izvērtējot dažādus viedokļus, pieredzes, pieņēmumus un perspektīvas (Dillon, 1994). kāda notikuma vai vairāku notikumu analīze. Kā aktīvās mācīšanās metode situāciju analīze parasti tiek izmantota darbam nelielās skolēnu grupās. Skolēni tiek iepazīstināti ar kādu situāciju vai problēmu un saņem norādes par to, kādā veidā veicama situācijas analīze (Birziņa, 2008). Parasti diskusijas temats tiek formulēts jautājuma veidā (Rubana, 2000). Diskusijas galvenie uzdevumi:

- attīstīt prasmi noformulēt domu un skaidri to izteikt;
- mācīties uz klausīt citus;
- mācīties pieņemt citu viedokli;
- veicināt spēju uzņemties atbildību (Rubana, 2000).

Valodas apgūvē diskusiju izmanto grupu darbā, lai veicinātu valodas apgūvēju saziņas prasmi, rosinātu kopīgi meklēt atbildes uz izvirzītiem jautājumiem, pieņemot lēmumus un izdarīt secinājumus (Skujiņa u.c., 2011).

4.5 Projekta metode

Projekts ir mācību metode, kad skolēni izstrādā projektu par kādu pašu izvēlētu problēmu vai plānu kaut kā jauna radīšanai. Ja projekts tiek izmantots kā mācību metode darbam grupās, skolēni tiek iepazīstināti ar projekta tēmu un izvēlas apakštēmu, par kuru veidos projektu. Pēc kopīga darba projekts parasti tiek prezentēts citiem (Birziņa, 2008). Bieži vien notiek arī skolēnu savstarpējā prezentāciju vērtēšana.

Projekta raksturīgākās iezīmes:

- starppriekšmetu mācīšana un mācīšanās;
- orientēts uz problēmu;
- plāno skolēni;
- vienlīdz nozīmīgs ir gan rezultāts, gan darbības tā sasniegšanai (Rubana, 2000).

Projekta metode māca skolēnus strādāt patstāvīgi un radoši, ļauj saistīt teoriju un ikdienas dzīvi, attīsta prasmes vērtēt sevi un citus, kā arī sadarboties ar citiem (Rubana, 2000).

5. Pētījums

Savu pētījumu par 5. klases skolēnu sadarbības prasmju veicināšanu latviešu valodas stundās darba autore veica Pierīgas vidējās izglītības mācību iestādē. Pētījumā piedalījās 26 5. klases skolēni. Kā pētījuma mērķi autore izvirzīja novērtēt un veicināt sadarbības prasmju līmeni 5. klases skolēniem latviešu valodas stundās. Pētījums norisinājās no 2022. gada marta līdz 2022. gada aprīlim.

5.1 Pētījuma bāze

Lai izpētītu 5. klases skolēnu sadarbības prasmju līmeni un attīstību, darba autore izmantoja šādas pētījuma metodes: novērojumu un aptauju.

Novērojums - empīriskā pētniecības metode, ko lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzi, teoriju u.c. Novērojuma veicējam jeb pētniekam ir jādefinē, ko viņš vēlas novērot un jāizvirza novērojuma fiksēšanas metodes (Skujiņa u.c., 2000).

Aptauja - rakstisku jautājumu kopa, ko lieto, lai iegūtu rakstiskas atbildes kvantitatīvā un/vai kvalitatīvā formā. Aptaujas var iedalīt pēc to izmantošanas pētījuma stratēģijās, atbilstības psihometrijas prasībām, aptaujas jautājumu formas, distances starp pētnieku un

pētāmo, procedūras un pēc iegūstamās informācijas satura (Pētniecības terminu vārdnīca, RSU). Aptaujā var ietvert dažāda tipa jautājumus. Tie var būt: atvērtā tipa, slēgtā tipa un viena vai vairāku atbilžu jautājumi (Brace, 2008).

Balstoties uz dažādu pētnieku un teorētiķu atziņām, darba autore izstrādāja kritērijus 5. klases skolēnu sadarbības prasmju vērtēšanai grupā (sk. 4. tab.).

4. tabula. Skolēnu sadarbības prasmju novērtēšanas kritēriji

Kritērijs	Piedalās grupas darbā	Uzņemas atbildību par darba rezultātu	Prot ieklausīties citos	Piedāvā savas idejas	Prot palīdzēt citiem	Prot lūgt palīdzību citiem	Objektīvi vērtē savu un citu ieguldījumu darbā
Vārds							
Skolēns X							

Pēc dažādu informācijas avotu izpētes un kolēģu vadīto stundu vērošanas autore izstrādāja sadarbības prasmes veicinošus uzdevumus, kurus aprobēja 5. klases latviešu valodas stundās.

Lai iegūtu informāciju par 5. klases skolēnu viedokli par pētījuma ietvaros organizēto grupu darbu un grupas dalībnieku sadarbību, autore izstrādāja 7. aptaujas jautājumus:

1. Kā Tu juties, strādājot grupā?
2. Kā Tu vērtē savu iesaisti kopējā grupas darbā?
3. Kā Tu vērtē pārējo grupas dalībnieku iesaisti grupas kopējā darbā?
4. Vai Tu uzklausīji citus grupas dalībniekus?
5. Vai citi grupas dalībnieki uzklausīja Tevi?
6. Vai grupā valdīja draudzīga atmosfēra?
7. Vai Tu gribētu atkārtoti sadarboties ar savas grupas biedriem?

5.2 Pētījuma norise

Darba autore sava pētījuma sākumā (2022. gada martā) novērtēja 5. klases skolēnu sadarbības prasmes, izmantojot iepriekš izstrādātus sadarbības prasmju novērtēšanas kritērijus.

Pētījuma ietvaros autore izstrādāja jēgpilnus uzdevumus un izmantoja vairākas mācību metodes ar mērķi izkopt un veicināt 5. klases skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās.

Pētījuma noslēgumā (2022. gada aprīlī) autore atkārtoti novērtēja 5. klases skolēnu sadarbības prasmes, izmantojot tos pašus sadarbības prasmju vērtēšanas kritērijus, kuri tika

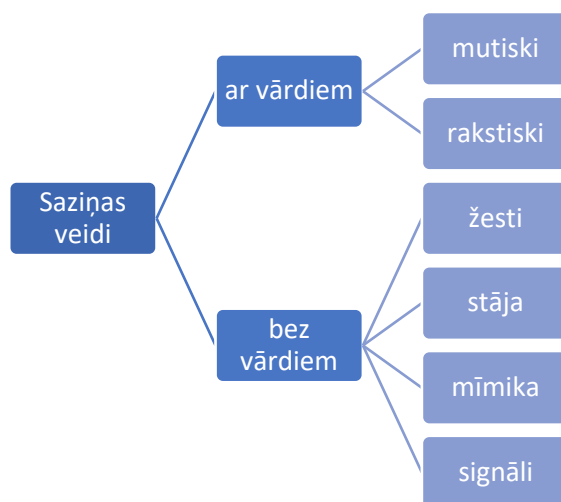
izmantoti pētījuma sākumā. Autore salīdzināja pētījuma sākumā un noslēgumā iegūtos datus un novērtēja skolēnu sadarbības prasmju attīstību.

Lai iegūtu informāciju par 5. klases skolēnu viedokli par pētījuma ietvaros organizēto grupu darbu un grupas dalībnieku sadarbību, autore veica aptauju, kurā piedalījās 24 no 26 piektās klases skolēniem.

5.3 Pētījuma rezultāti un to analīze

Darba autore padziļināti pētīja 5. klases skolēnu sadarbības prasmju līmeni latviešu valodas stundās tēmas “Saziņa” apguves laikā.

Tēmas “Saziņa” apguves sākumā skolēni tika iepazīstināti ar G. Sālījuma un V. Valteres mācību grāmatā “Valodas labirinti. Latviešu valoda 5. klasei” nosauktajiem saziņas veidiem (sk. 4. att.).

4. attēls. Saziņas veidi (Sālījuma, Valtere, 2007)

Pirmais autores sagatavotais uzdevums pētījuma ietvaros bija grupu darbs “Neverbālā saziņa. Žesti.” Pirms uzdevuma izpildes skolēni tika sadalīti grupās pa 3.

Lai veicinātu skolēnu sadarbību ar dažādiem klasesbiedriem, autore aicināja skolēnus izlozēt vienu attēlu ar kādu no žestiem. Tad skolēniem bija jāizsaka minējumi par izlozētā žesta nozīmi. Pēc tam skolēni, kuri bija izlozējuši vienādus žestus (sk. 5. att.), turpināja darbu vienā grupā.

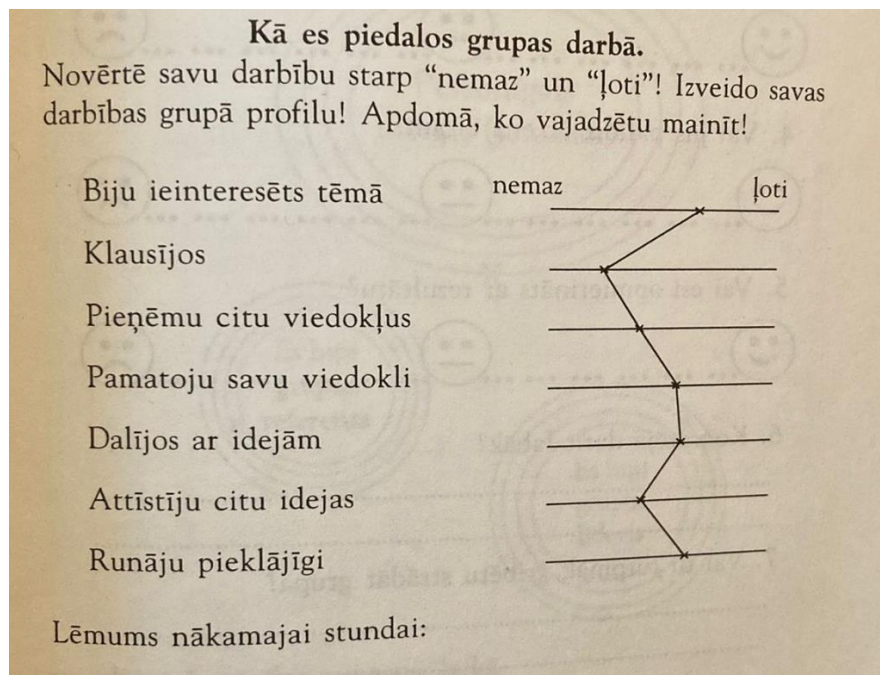
5. attēls. Žestu attēli izlozei

Tā kā arī sēdvietu izkārtojums klasē var veicināt skolēnu savstarpējo sadarbību, gatavojoties stundai, autore tās izkārtoja atbilstoši uzdevuma vajadzībām, kopā sabīdot pa 3 galdiem un krēsliem.

Pirms darba uzsākšanas skolēnu grupas tika iepazīstinātas ar grupā veicamajiem uzdevumiem. Skolēnu grupa saņēma kopīgu darba lapu “Neverbālā saziņa. Žesti” (sk. 1. pielikumā). Grupas dalībniekiem bija jāapraksta attēlos redzami žesti, kā arī jāattēlo aprakstītie žesti un kopīgi jāizdomā savs žests. Stundas laikā autore skolēniem piedāvāja jaunu informāciju par žestu nozīmi dažādās kultūrās (sk. 2. pielikumā). Šīs stundas mērķis bija veicināt skolēnu izpratni par žestu nozīmi saziņā.

Autore novēroja, ka skolēni izrādīja lielu interesi par žestu daudzveidīgo nozīmi dažādās kultūrās, kā arī aktīvi izdomāja savus žestus. Skolēni pozitīvi reaģēja arī uz to, ka mācību stundā tika iekļauti mēmā šova elementi (žestu attēlošana).

Tā kā viena no sadarbības prasmēm ir arī citu un sevis objektīva vērtēšana, pēc grupu darba “Neverbālā saziņa. Žesti” autore aicināja skolēnus novērtēt savu darbu grupā (sk. 6.att. un 3. pielikumā).

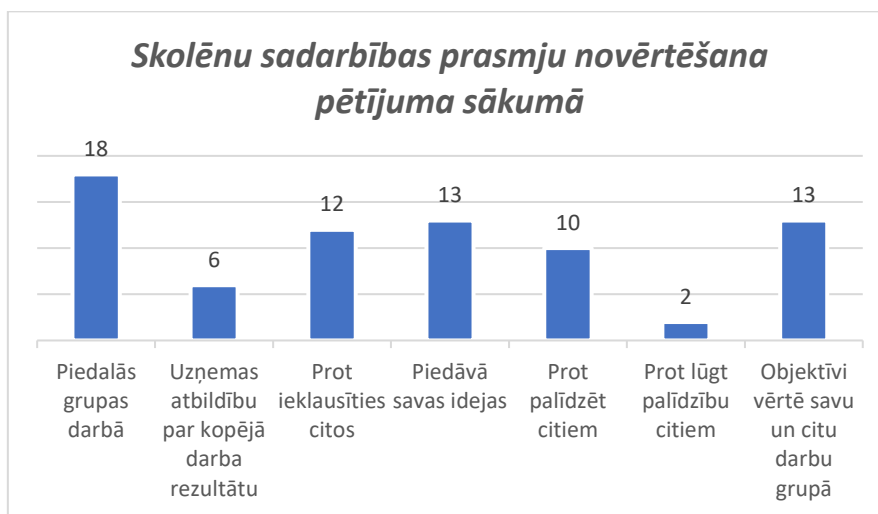
**6. attēls. Skolēnu pašnovērtējuma lapas paraugs no I.M. Rubanas grāmatas
“Mācīties darot”**

Lai varētu novērtēt 5. klases skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās, autore analizēja skolēnu sadarbību, kā arī apkopoja iegūtos datus sadarbības prasmju novērtēšanas tabulā (sk. 5. tab.).

5. tabula. Skolēnu sadarbības prasmju novērtēšana pētījuma sākumā

Kritērijs Vārds	Piedalās grupas darbā	Uzņemas atbildību par kopējā darba rezultātu	Prot ieklausīties citos	Piedāvā savas idejas	Prot palīdzēt citiem	Prot lūgt palīdzību citiem	Objektīvi vērtē savu un citu darbu grupā
Henrijs	x	x	x	x			x
Vsevolods			x				
Dženija	x						x
Kristaps			x				
Patriks	x	x		x	x		x
Ronja	x		x	x	x		x
Ernests	x		x				x
Alise	x			x			
Hedija	x	x		x			x
Gustavs			x				
Stella	x		x	x	x		x
Oļģerts	x	x					
Sabīne	x				x		x
Anna	x	x		x	x		x

Leonardo							
Kristiāns			X				
Ričards	X	X		X	X	X	X
Katrīna							
Raitis	X			X			
Mišela							X
Laura	X		X	X	X		X
Viktorija	X			X	X		
Emīlija	X		X			X	X
Sofija	X		X	X	X		
Ralfs	X			X			
Gļebs			X				

7. attēls. Skolēnu sadarbības prasmju novērtēšana pētījuma sākumā

Analizējot pētījuma sākumā iegūtos novērojuma datus (sk. 7. att.), var secināt, ka 18 no 26 skolēniem piedalās grupas darbā un sadarbojas ar citiem grupas dalībniekiem. Savukārt tikai 6 skolēni spēj uzņemties atbildību par kopējā grupas darba rezultātu. Mazāk kā puse no piektās klases skolēniem prot uz klausīt citus grupas biedrus. Balstoties uz autores novērojumiem, tika secināts, ka 13 piektās klases skolēni piedāvā savas idejas citiem grupas dalībniekiem, bet 10 no 26 piektās klases skolēniem nepieciešamības gadījumā sniedz palīdzību citiem. Tikai 2 skolēni nepieciešamības gadījumā ir gatavi vērsties pēc palīdzības paši. Balstoties uz autores novērojumiem, 13 piektās klases skolēni spēj objektīvi novērtēt savu un citu grupas dalībnieku ieguldījumu kopējā grupas darbā.

Apkopojot novērojuma laikā iegūtos datus, autore secināja, ka, piemēram, salīdzinoši zemais skolēnu atbildības līmenis par kopīgo grupas darbu var būt saistīts ar to, ka skolēniem grupā nebija skaidri deleģēti pienākumi, tādēļ daži no skolēniem paļāvās uz to, ka kopīgo darbu veiks citi grupas dalībnieki un tādējādi izvairījās no atbildības.

Kā nākamo pētījuma ietvaros aprobēto uzdevumu autore izvēlējās grupu darbu - konspekta veidošanu par tematu “Mutvārdu saziņas formas”.

Šoreiz autore piedāvāja skolēniem izvēlēties grupas biedrus brīvprātīgi, lai novērtētu, vai šādās grupās sadarbība būs veiksmīgāka. Autore kritiski vērtē šo skolēnu dalīšanas veidu, jo skolēnu dalīšanās grupās aizņēma ilgāku laiku un radīja domstarpības skolēnu starpā. Proti, daži no skolēniem tika atstumti un tādēļ piedzīvoja nepatīkamu sociālo pieredzi. Tā kā viena no pusaudža vajadzībām ir vajadzība tikt pieņemtam, autore uzskata, ka brīvprātīgā skolēnu dalīšana grupās šim vecumposmam nav piemērota.

Uzdevuma - konspekta veidošana - ietvaros skolēnu grupai no trim cilvēkiem bija jāatrod un kopīgā konspektā jāapkopo informācija par trim mācību grāmatā “Valodas labirinti, Latviešu valoda 5. klasei” aprakstītajām mutvārdu saziņas formām: monologu, dialogu un diskusiju (Sālījuma, Valtere, 2007). Šī uzdevuma mērķis bija veidot skolēnu izpratni par dažādām saziņas formām un to nozīmi. Ar konspekta veidošanas nosacījumiem var iepazīties, apskatot darba 4. pielikumu.

Uzdevuma izpildei skolēniem tika piedāvāti dažādi informācijas avoti (mācību grāmatas, vārdnīcas, interneta resursi). Veicot šo uzdevumu, skolēniem bija iespēja attīstīt ne tikai sadarbības, bet arī pašvadītās mācīšanās un digitālālās pratības caurviju prasmes (Skola2030, Caurviju prasmes).

Atšķirībā no iepriekš aprobētā uzdevuma, šoreiz autore bija sagatavojusi dažādus pienākumus katram grupas dalībniekam, bet skolēniem šie pienākumi savā starpā bija jāsadala pašiem. Autore piešķir skolēnu grupai konkrētus pienākumus, lai visiem tās dalībniekiem būtu pēc iespējas lielāka iespēja iesaistīties kopējā grupas darbā, un skolēni nevarētu aizbildināties ar to, ka citi grupas dalībnieki paši uzņēmās atbildību par kopējā darba rezultātu.

Vērojot šī uzdevuma izpildes gaitu, darba autore pārliecinājās par to, ka skolēnu sadarbība grupā ir veiksmīgāka tad, ja katrs no skolēniem ir saņēmis pietiekami plašu informāciju par grupā veicamajiem pienākumiem. Autore novēroja arī to, ka vairāki skolēni, kuri bija atraduši informāciju ātrāk par pārējiem grupas dalībniekiem, bija gatavi palīdzēt citiem.

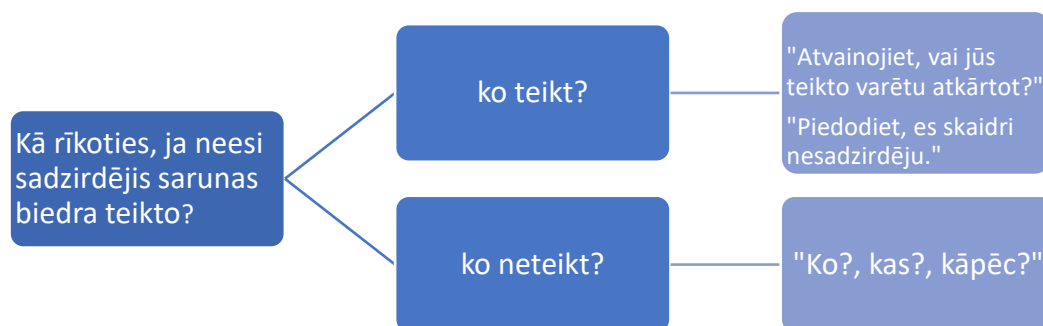
Viens no veiksmīgas sadarbības nosacījumiem ir prasme novērtēt sevi jeb reflektēt. Jēdziens *refleksija* nozīmē atspoguļošanu, bet reflektēšanas procesu var iztēloties kā skatīšanos spogulī (Kupčs, 1997).

Stundas refleksijas daļā autore aicināja skolēnus novērtēt savu un pārējo grupas dalībnieku darbu, kā arī kopējo darba rezultātu (skat. 5. pielikumā).

Lai veicinātu 5. klases skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās, autore izmantoja dažādas sadarbību veicinošas mācību metodes. Viena no šīm metodēm bija dialogs.

Lai veicinātu skolēnu izpratni par mutvārdu saziņas svarīgākajiem elementiem, autore klasē bija izvietojusi atgādni ar sasveicināšanās, atvadu un citām pieklājības frāzēm, kuras skolēni, savstarpēji sazinoties, nereti aizmirst (skat. 6. pielikumā).

Tā kā prasme klausīties ir viens no mutvārdu saziņas svarīgākajiem komponentiem, G. Sālījuma un V. Valtere mācību grāmatā “Valodas labirinti. Latviešu valoda 5. klasei” skolēniem bija iespēja iepazīties ar vairākiem ieteikumiem gadījumiem, kad viņi kādu iemeslu dēļ nav dzirdējuši sarunas biedra teikto (skat. 2. att.).

8. attēls. Ieteikumi gadījumiem, kad skolēni nav sadzirdējuši sarunu biedra teikto

Laika taupīšanas nolūkos autore sadalīja skolēnus pāros, izmantojot “netīšo” dalīšanas metodi. Skolēniem bija jānostājas vienā rindā tā, lai rindas kreisajā galā stāvētu tie skolēni, kuri ir dzimuši gada sākumā, bet rindas labajā galā – tie skolēni, kuri dzimšanas dienu svin gada beigās. Stājoties rindā, skolēni nedrīkstēja sarunāties, tādējādi vēlreiz pārliedzinoties par neverbālās saziņas nozīmīgumu. Tad skolēniem bija jāsadala 2 kolonnās un jāturpina strādāt pāri ar skolēnu no pretējās kolonnas. Šāda dalīšanās pāros vai lielākās grupās, pēc autores domām, var veicināt skolēnu sadarbības un problēmu risināšanas prasmes.

Pirms dialoga sagatavošanas skolēni tika iepazīstināti ar veicamajiem uzdevumiem (skat. 7. pielikumā). Tēmas *saziņa* ietvaros darba autore skolēniem piedāvāja iepazīties ar atšķirīgām sadzīves situācijām un sagatavot šīm situācijām atbilstošu dialogu, kas skolēniem bija gan jāpieraksta tiešās runas veidā, gan jānolasa citiem klasesbiedriem.

Lai arī skolēnu savstarpējo sadarbību šajā mācību stundā autore vērtē pozitīvi, vairāki skolēni saskārās ar dažāda veida grūtībām. Piemēram, daži skolēni neiekļāvās uzdevuma

izpildes laikā, jo no abiem skolēniem atbildību par paveikto uzņēmās tikai viens skolēns. Daži skolēni nespēja savstarpēji vienoties par dialoga tekstu. Šie novērojumi liecina par to, ka daudziem ir grūti uz klausīt un pieņemt atšķirīgu viedokli.

Tēmas “Saziņa” ietvaros 5. klases skolēni uzzināja, kas ir rakstveida saziņa un kādi ir tās līdzekļi:

- privātā vēstule – informē par jaunākajiem notikumiem, palīdz rakstiski sazināties ar draugiem, radniekiem vai svešiem cilvēkiem;
- ielūgums – rakstveida aicinājums ierasties uz kādu pasākumu (izrādi, sanāksmi, svinībām u.c.);
- apsveikums – rakstisks cieņas apliecinājums un pieklājības izpausme;
- iesniegums – dokuments kādai iestādei vai amatpersonai ar lūgumu atrisināt vai izskatīt kādu jautājumu (Sālījuma, Valtere, 2007).

Pēc tam, kad skolēni bija plašāk iepazīlušies ar vēstules uzbūvi un rakstīšanas vadlīnijām vietnē *uzdevumi.lv*. (Pieejams: <https://www.uzdevumi.lv/p/latviesu-valoda/5-klase/teikums-sazina-7452/re-e756efb9-46bc-4af4-a861-bbbe3f9f57f0>), skolēniem vienas nedēļas laikā bija jāizstrādā radošais darbs “Vēstule Kajam vai Gerdai”.

Tā kā skolēni literatūras stundās bija iepazīlušies ar H. K. Andersena pasaku “Sniega ķēniņiene”, skolēniem bija jāuzraksta vēstule vienam no šīs pasakas literārajiem varoņiem – Kajam vai Gerdai. Ar radošā darba izstrādes nosacījumiem var iepazīties darba 8. pielikumā.

Lai rosinātu skolēnu interesi par radošā darba izstrādi, autore izveidoja stilizētu pastkastīti, kurā skolēni pēcāk ievietoja izveidotās vēstules (skat. 10. pielikumā). Uz brīdi autore iejutās pastnieces lomā un skolēniem izdalīja citu klasesbiedru vēstules vērtēšanai.

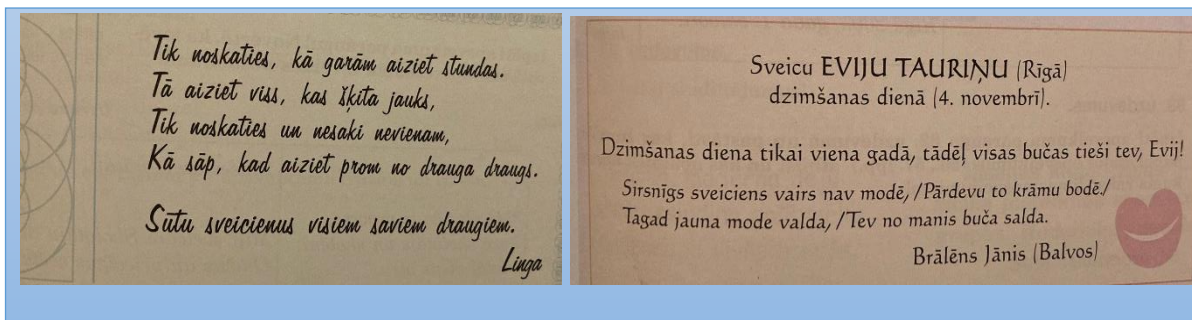
Tā kā sadarbības prasmju kopumā ietilpst arī prasme objektīvi vērtēt citus, skolēniem bija jānovērtē klasesbiedru sniegums, izmantojot vēstules vērtēšanas kritērijus (skat. 9. pielikumā).

Lai veicinātu skolēnu izpratni par dažādiem rakstveida saziņas līdzekļiem, skolēni tika iepazīstināti arī ar apsveikuma rakstīšanas vadlīnijām, bet darba autore sagatavoja vēl vienu radošu uzdevumu, ko šoreiz bija jāveic grupā - “Apsveikums dzimšanas dienā”. Autore “tīši” sadalīja skolēnus grupās pa 4, lai skolēniem būtu iespēja attīstīt sadarbības prasmes arī nedaudz lielākā grupā.

Autore atzīst, ka “tīša” jeb pārdomāta skolēnu dalīšana ir laikietilpīgs process. Autore dalīja skolēnus, balstoties uz saviem novērojumiem un personīgo viedokli par skolēnu

sadarbības prasmju un zināšanu līmeni. Ar skolēnu sadalījumu grupās var iepazīties darba 11. pielikumā.

Tā kā autore iepriekš secināja, ka skolēni veiksmīgāk tiek galā ar uzdevumu tad, kad ir apzinājuši grupā veicamos pienākumus, autore sadalīja šādus pienākumus grupā: apsveikuma noformēšana, apsveikuma teksta sacerēšana, apsveikuma dzejoļa sacerēšana, apsveikuma teksta un dzejoļa rakstīšana. G. Sālījuma un V. Valteres mācību grāmatā “Valodas labirinti. Latviešu valoda 5. klasei” ir piedāvāti vairāki apsveikumu paraugi, kuri skolēniem bija jāizpēta pirms darba uzsākšanas.

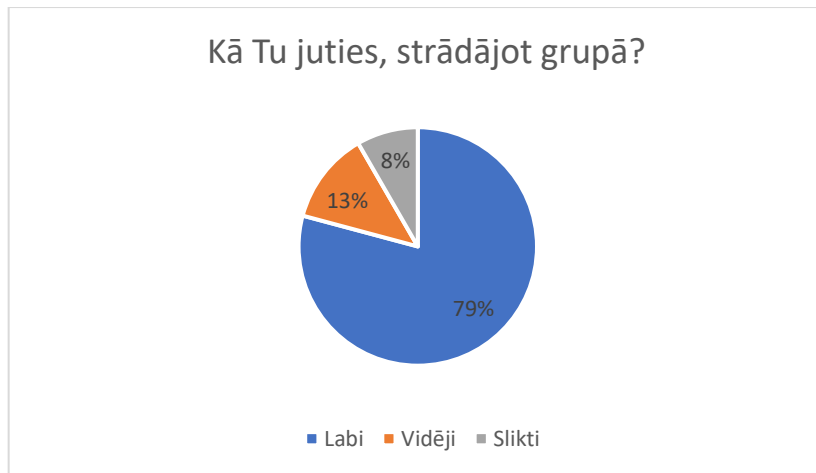

9. attēls. Apsveikumu paraugi (Sālījuma, Valtere, 2007)

Šī uzdevuma izpildes laikā tika veicinātas ne tikai skolēnu sadarbības prasmes, bet arī citas Skola2030 mācību satura programmā aprakstītās caurviju prasmes. Radošu uzdevumu iekļaušana mācību procesā palīdz attīstīt, piemēram, jaunrades un uzņēmējspējas prasmes (Skola 2030, Caurviju prasmes). Plašāks uzdevuma apraksts pieejams 12. pielikumā.

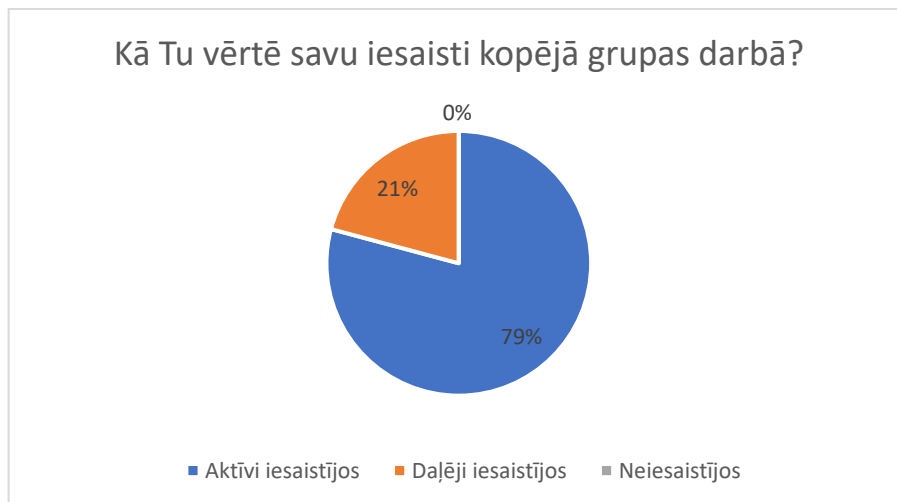
Autore novēroja, ka lielākā skolēnu daļa veiksmīgi tika galā ar saviem pienākumiem grupā un uzņēmās atbildību par kopējo grupas darbu. Gandrīz visi skolēni ar saviem pienākumiem bija tikuši galā veiksmīgi.

Lai pilnvērtīgi novērtētu pētījuma rezultātus, pēc skolēnu grupu darba prezentācijas autore veica aptauju, kurā piedalījās 24 piektās klases skolēni (2 šīs klases skolēni aptaujā piedalīties nevarēja tehnisku iemeslu dēļ). Aptaujājot 5. klases skolēnus, autore vēlējās noskaidrot viņu viedokli par savu un citu klasesbiedru sadarbību, piedaloties grupu darbā.

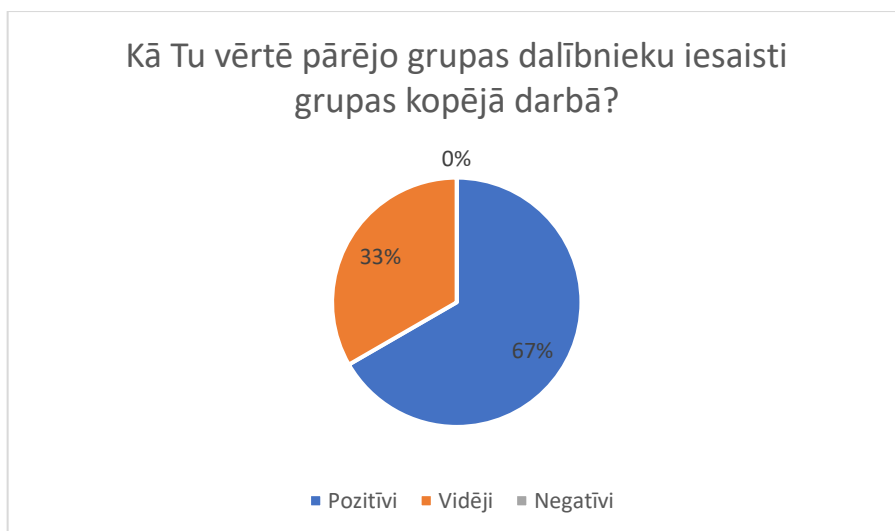
10. attēls. Skolēnu sajūtas, strādājot grupā

Analizējot 11. attēlu, var secināt, ka 79% skolēnu, strādājot grupā, jutās labi, 13% savas sajūtas novērtē kā vidēji labas, bet 8% skolēnu atzīst, ka, strādājot grupā, jutās slikti. Šos aptaujas dati liecina par to, ka lielākajai skolēnu daļai bija izdevies nodibināt pozitīvas un uz sadarbību vērstas attiecības ar citiem grupas dalībniekiem. Skolēnu atbildes uz šo jautājumu liecina arī par to, ka grupā nav notikuši nopietni konflikti. Ja skolēni saskartos ar lielām domstarpībām un nesaskaņām, lielāks skolēnu skaits uz šo jautājumu būtu izvēlējis atbildēt: “slikti” vai “vidēji”.

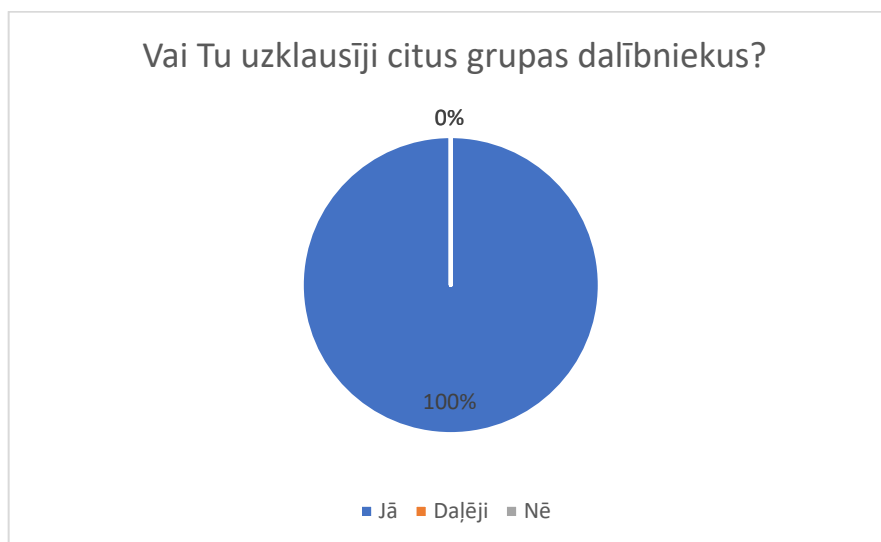
11. attēls. Skolēnu iesaistīšanās grupas darbā

Apskatot skolēnu atbildes uz jautājumu: ”Kā Tu vērtē savu iesaisti kopējā grupas darbā”, var secināt, ka 79% skolēnu uzskata, ka aktīvi iesaistījās kopējā grupas darbā. 21% skolēnu atzīst, ka grupas darbā iesaistījās vien daļēji. Analizējot šos rezultātus, jāņem vērā tas, ka skolēni nereti savu veikumu un ieguldījumu novērtē pārāk augstu, jo vēl nav iemācījušies novērtēt sevi un savu darbu objektīvi.

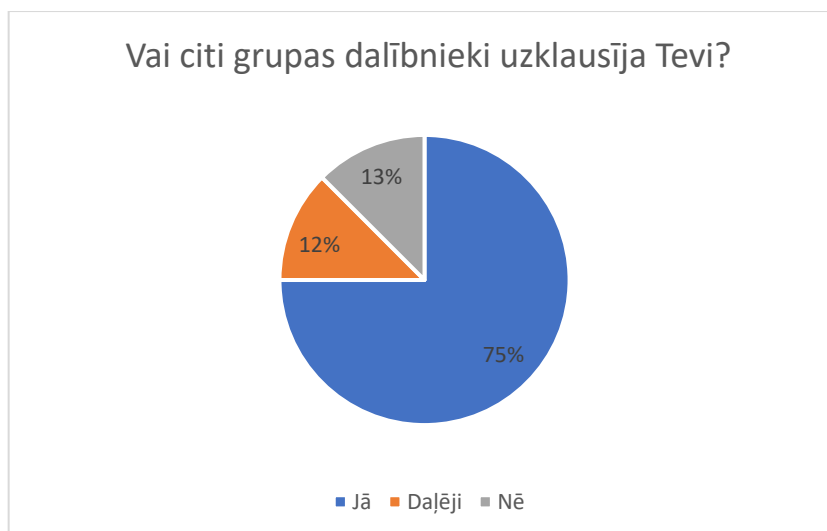
12. attēls. Grupas dalībnieku iesaistes novērtēšana

Analizējot 13. attēlu, var secināt, ka 67% skolēnu pozitīvi novērtē savas grupas dalībnieku iesaistīšanos kopējā darbā, bet 33% skolēnu savu grupas biedru iesaistīšanos darbā vērtē kā vidēju. Neviens no aptaujātajiem skolēniem neuzskata, ka kāds no grupas dalībniekiem nemaz nav iesaistījies kopējā darba procesā. Šie rezultāti sasaucas ar darba autores novērojumiem un pierāda to, ka gandrīz visi skolēni visai aktīvi piedalījās kopējā darba veikšanā un veiksmīgi tika galā ar saviem pienākumiem.

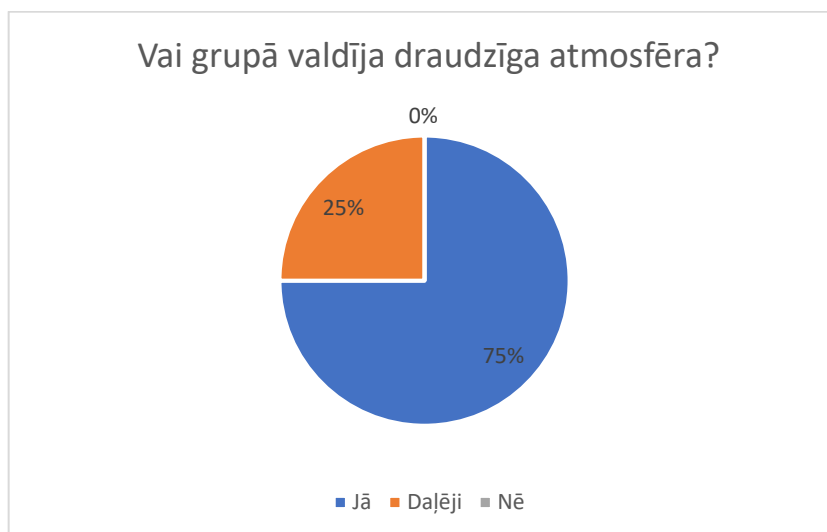
13. attēls. Grupas dalībnieku uzklausišana

Skolēnu atbildes uz šo jautājumu norāda uz to, ka visi skolēni (100%) uzskata, ka pilnvērtīgi uzklausi citus grupas dalībniekus. Arī analizējot atbildes uz šo jautājumu, jāņem vērā aptaujas dalībnieku subjektīvais viedoklis, kas nereti var nedaudz atšķirties no reālās situācijas. Proti, bieži vien skolēns neprot kritiski novērtēt sevi un savas rīcības attiecībā pret apkārtējiem.

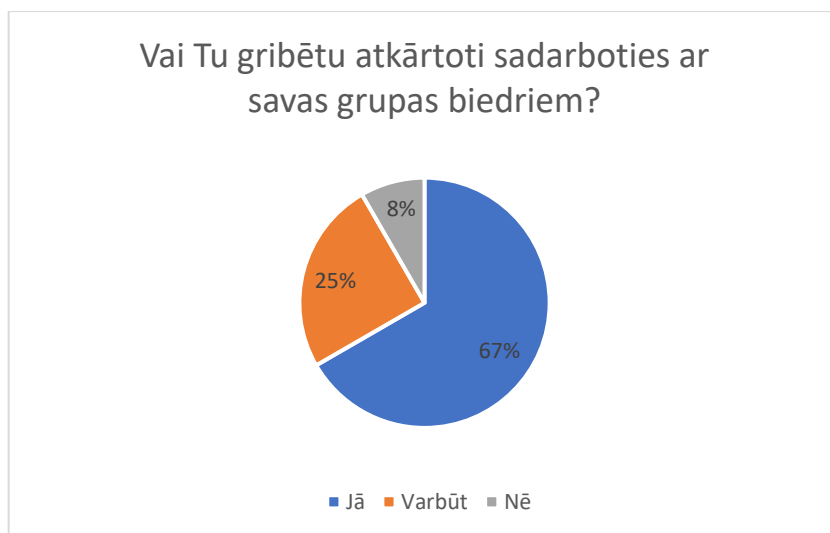
14. attēls. Iespēja tikt uzklausītam

Analizējot 15. attēlu, var secināt, ka 75% skolēnu uzskata, ka tika pilnvērtīgi uzklausi. 12% skolēnu atzīst, ka tika uzklausi vien daļēji, bet 13% skolēnu uzskata, ka, strādājot grupā, netika pilnvērtīgi uzklausi. Lai arī lielākā skolēnu daļa uzskata, ka pārējie grupas darbi spēja uzklausi viņu piedāvātās idejas, diezgan liela skolēnu daļa, strādājot grupā, nejutās pilnībā uzklausi. Šie rezultāti liecina par to, ka skolēniem jāattīsta prasme uzklausi un pieņemt citu viedokli.

15. attēls. Atmosfēra grupā

Analizējot skolēnu atbildes par grupā valdošo atmosfēru, var secināt, ka 75% skolēnu novērtē savā grupā valdošo atmosfēru kā pozitīvu. 25% skolēnu uzskata, ka grupā valdošā atmosfēra bija daļēji pozitīva. Neviens no aptaujātajiem skolēniem neuzskata, ka grupā valdīja negatīva atmosfēra. Skolēnu atbildes uz šo jautājumu labi attēlo skolēnu sadarbības prasmju attīstību, jo draudzīga atmosfēra nozīmē to, ka skolēni spēja izrādīt cieņu un empātiju pret citiem grupas dalībniekiem.

16. attēls. Skolēnu vēlme atkārtoti sadarboties ar savas grupas biedriem

Analizējot 16. attēlu, var secināt, ka 67% skolēnu vēlētos atkārtoti sadarboties ar savas grupas dalībniekiem. 25% skolēnu pieļāva varbūtību atkārtotai sadarbībai ar savas grupas biedriem, bet tikai 8% skolēnu atzina, ka nevēlētos atkārtoti sadarboties ar savas grupas biedriem.

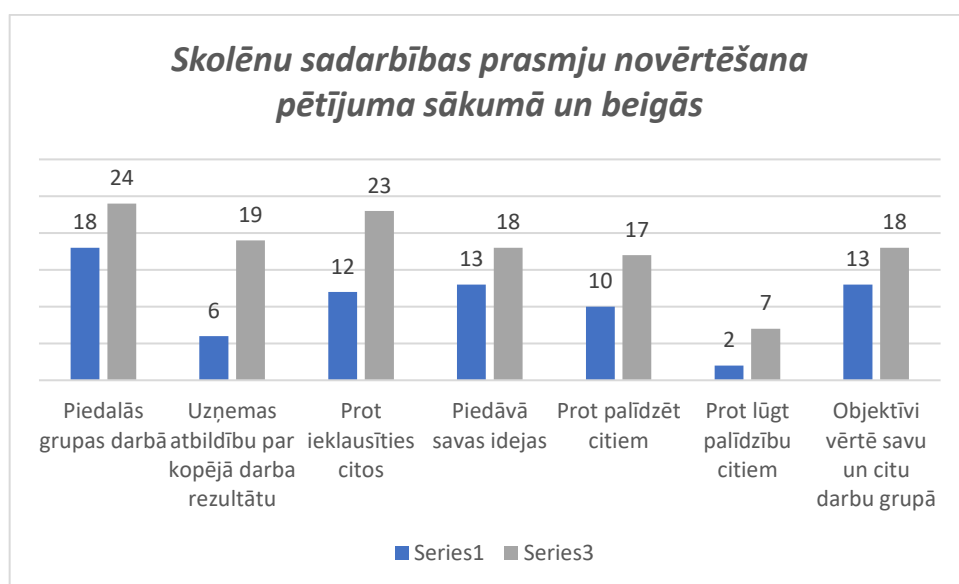
Apkopojot aptaujas rezultātus, var secināt, ka lielākā 5. klases skolēnu daļa pozitīvi novērtē savas grupas darbu, un ir jutušies labi, sadarbojoties ar citiem klasesbiedriem. Vien neliela skolēnu daļa pauda neapmierinātību ar darbu grupā. Šie aptaujas dati liecina par skolēnu gatavību sadarboties ar citiem klasesbiedriem un sniedz iespēju turpināt sadarbības prasmju veicināšanu arī citās mācību stundās.

Lai pilnvērtīgi novērtētu sava pētījuma rezultātus, autore veica atkārtotu 5. klases skolēnu sadarbības prasmju novērtēšanu 2022. gada aprīlī un salīdzināja ar pētījuma sākumā (2022. gada martā) fiksētajiem skolēnu sadarbības prasmju novērojuma rezultātiem.

6. tabula. Skolēnu sadarbības prasmju novērtēšana pētījuma beigās

Kritērijs	Piedalās grupas darbā	Uzņemas atbildību par kopējā darba rezultātu	Prot ieklausīties citos	Piedāvā savas idejas	Prot palīdzēt citiem	Prot lūgt palīdzību citiem	Objektīvi vērtē savu un citu darbu grupā
Vārds							
Henrijs	x	x	x	x	x		x
Vsevolods	x		x				
Dženija	x	x	x	x	x	x	x
Kristaps	x	x	x	x	x		x
Patriks	x	x	x	x	x		x
Ronja	x	x	x	x	x		x

Ernests	x	x	x		x	x	x
Alise	x	x	x	x			x
Hedija	x	x	x	x	x		x
Gustavs	x		x			x	x
Stella	x	x	x	x	x		x
Oļģerts	x	x	x	x		x	
Sabīne	x	x	x	x	x		x
Anna	x	x	x	x	x	x	x
Leonardo				x			
Kristiāns	x		x				
Ričards	x	x	x	x	x	x	x
Katrīna	x		x		x		
Raitis	x	x		x			
Mišela	x		x		x		x
Laura	x	x	x	x	x	x	x
Viktorija	x	x	x	x	x		x
Emīlija	x	x	x		x		x
Sofija	x	x	x	x	x		x
Ralfs	x	x		x			
Gļebs			x				

17. attēls. Skolēnu sadarbības prasmju novērtēšana pētījuma sākumā un beigās

Apkopojot pētījuma beigās iegūtos novērojuma datus (sk. 17. att.), var secināt, ka 5. klases skolēnu sadarbības prasmes ir ievērojami uzlabojušās. Pēc autores novērojumiem, gandrīz visi skolēni (24) piedalījās grupas darbā. 19 skolēni bija gatavi uzņemties atbildību par kopējo grupas darbu. Pētījuma rezultātā manāmi uzlabojās arī 5. klases skolēnu prasme ieklausīties citos. Šāda prasme tika novērota 23 skolēniem. Autores novērojuma dati liecina

par to, ka 18 skolēni uzdrīkstējās piedāvāt savas idejas citiem grupas dalībniekiem. Gandrīz tikpat liels skolēnu skaits, 17 skolēni, nepieciešamības gadījumā bija gatavi palīdzēt citiem grupas dalībniekiem, bet 7 skolēni bija gatavi vērsties pēc palīdzības paši. 18 skolēni spēja objektīvi novērtēt savu un citu grupas dalībnieku ieguldījumu kopējā grupas darbā.

Salīdzinot abu novērojuma posmu rezultātus, var secināt, ka skolēnu sadarbības prasmes ir manāmi uzlabojušās un skolēni, regulāri veicot pienākumus dažādās grupās, ir iemācījušies aktīvāk iesaistīties grupas kopējā darbā, aktīvāk uzņemas atbildību par grupas kopējo veikumu, kā arī ir attīstījuši prasmi objektīvi vērtēt gan savu, gan citu grupas dalībnieku veikumu. Ir uzlabojusies arī skolēnu prasme uz klausīt un pieņemt atšķirīgu grupas dalībnieku viedokli.

Apkopojot un analizējot autores novērojuma datus, var secināt, ka, strādājot grupā, skolēni ir sākuši biežāk un aktīvāk paust savu viedokli un piedāvāt idejas kopējā grupas darba snieguma uzlabošanai. Ir paaugstinājies arī 5. klases skolēnu atsaucības līmenis, proti, skolēni sākuši aktīvāk piedāvāt un sniegt palīdzību citiem. Pētījuma rezultātā ir palielinājies arī to skolēnu skaits, kuri nepieciešamības gadījumā ir gatavi vērsties pēc palīdzības, taču autore novēro, ka palīdzības lūgšana nepieciešamības gadījumā daudziem skolēniem aizvien sagādā grūtības.

Secinājumi un priekšlikumi

Secinājumi

1. Sadarbības prasmju attīstīšana ir pakāpenisks process, kurā iesaistīts gan skolotājs, gan skolēns. Sadarbības prasmju veicināšana stundās ir skolotāja uzdevums, kas var nodrošināt gan pozitīvu attiecību veidošanos klasē, gan augstākus skolēnu mācību sasniegumus. Īpaši aktualitāti sadarbības prasmju izkopšana ir guvusi ilgstoša attālinātā mācību procesa dēļ.
2. Sadarbības prasmes var izkopt un veicināt, regulāri izmantojot šādas interaktīvās mācību metodes: grupu darbs, dialogs, kooperatīvā mācīšanās, projekta metode un diskusija. Tāpat šīs prasmes var sekmēt arī pārdomātas mācību vides iekārtošana, piemēram, sēdvietu izkārtojums klasē.
3. *Sadarbība* un *saziņa* ir savā starpā saistīti jēdzieni, un skolēns ar labi attīstītām sadarbības prasmēm veiksmīgāk spēs pielāgoties dažādām saziņas situācijām. Tēmas

saziņa apguves laikā skolotājs var palīdzēt skolēniem veicināt sadarbības un saskarsmes prasmes ar apkārtējiem.

4. Skolēns var veiksmīgāk sadarboties ar citiem, ja viņš apzinās savus pienākumus un ir gatavs uzņemties atbildību par kopējā darb rezultātu. Ja skolēns nav iepazīstināts ar uzdevuma nosacījumiem un nezina, ko no viņa sagaida skolotājs un citi skolēni, skolēns var mēģināt izvairīties no piedalīšanās grupu darbā.
5. Lai veicinātu skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās, skolotājs var izmantot dažādas skolēnu dalīšanas metodes: brīvprātīgo, “netīšo” un “tīšo”. Brīvprātīgā pusaudžu dalīšanās grupās var aizņemt pārāk daudz laika un radīt domstarpības skolēnu starpā.

Priekšlikums

Lai veicinātu un skolēnu sadarbības prasmes, nepieciešama skolotāju savstarpējā sadarbība un vienotas prasības interaktīvo mācību metožu iekļaušanai mācību stundās. Lai skolēnu sadarbība stundās un ārpus tām tiek izkopta, sadarbībai jāklūst par daļu no viņu ikdienas jau kopš izglītības sākumposma.

Izmantotās literatūras avoti

1. Al-Hindaw, H.F., Alkhazaali, M.A. (2016). A Critique of Politeness Theories. University of Kufa, Najaf, Iraq.
2. Andersone, R., Plaude, A., Rutka, L., Stikute, E. (2018). Rekomendācijas uzvedībai un sadarbībai klasē. Pumpurs. Izglītības kvalitātes valsts dienests.
3. Argyle, M., Henderson, M. (1984). The Anatomy of Relationships. Heinemann: London.
4. Birziņa, R. (2008). Interaktīvās mācību metodes. Pieejams: http://skolai.daba.lv/proj_materiali/macibu_materiali/b/Interaktivas_metodes_prezent_rb_b.pdf
5. Brace, I. (2008). Questionnaire Design: How to Plan, Structure and Write Survey Material for Effective Market Research. Market Research in Practice.
6. Delors, Ž., Amagi, I., Menlijs, M. (1996). Mācīšanās ir zelts. UNESCO.
7. Dillon, J. T. (1994). Using Discussion in Classroom. Open University Press.
8. Freiberga I., Dzintere D., Augstkalne D. (2009). Bērna valoda jaunradē un rotaļās.
9. Gillies, R. M. (2008). The Teacher's Role in Implementing Cooperative Learning in the Classroom. University of Queensland.
10. Goldberg, N. (2016). Writing down the Bones: Freeing the Writer Within. Shambala Publications.
11. Goldin-Meadow, S. (2014). How gesture works to change our minds. Pieejams: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2211949314000039?via%3Dihub>
12. Grigule, L., Silova, I. (1998). Mācīsimies sadarboties. Sorosa fonds.
13. Kramiņš, E. (2005). Runas prasme saziņā. Biznesa augstskola "Turība".
14. Kramiņš, E. (2016). Retorikas rokasgrāmata. Runāsim skaidri, spilgti, iedarbīgi! Biznesa augstskola "Turība".
15. Kupčs, J. (1997). Saskarsmes būtība. Zvaigzne ABC
16. Kursīte, J. (2016). Zīmju valoda: latviešu žesti. LU Akadēmiskais apgāds.
17. Lauze, L. (2011). Ceļā uz veiksmīgu saziņu. Ar mūsdienu acīm uz klasiskām lietām: saturs un metodika Latviešu valodas metodisko rakstu krājums. Latviešu valodas aģentūra.
18. Leitāne, I. (2019). Par caurvijām un pašvadītas mācīšanās prasmēm. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/zinu-izdevums/nr-8-oktobris-2019>
19. Martena, S. (2020). Lingvodidaktika: latviešu valodas mācības pusaudžiem un jauniešiem. Valsts izglītības satura centrs.
20. MK. (2018). Skolēnam plānotie sasniežamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768#piel1>
21. Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca. (2004.-2014.) LU Latviešu valodas institūts.

22. Nīmante, D. (2018). Sadarbības veicināšana klasē. LU Akadēmiskais apgāds. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/izdevumi/LU_Raksti/816/15-Nimante-816.pdf
23. Omārova, S. (2002). Cilvēks runā ar cilvēku. Rīga: Kamene. Pieejams: https://books.google.lv/books?id=IYj4CgAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Discourse,+Dialogue+and+Technology+Enhanced+Learning&hl=lv&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Discourse%2C%20Dialogue%20and%20Technology%20Enhanced%20Learning&f=false
24. Pilkington, R. (2015). Discourse, Dialogue and Technology Enhanced Learning. Routledge.
25. Pupa. LVA metodikas skolas izdevums latviešu valodas skolotājiem diasporā (2019). Latviešu valodas aģentūra.
26. Recruitment Latvia (2020). Kompetenču vārnīca. Sadarbība, komandas darbs. Pieejams: <https://cvor.lv/kompetences/sadarbiba-komandas-darbs/>
27. Rubana, I. M. (2000). Mācīties darot. IU "Raka".
28. Skola2030. (2019). Caurviju prasmes. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>
29. Skujiņa, V., Anspoka, Z., Kalnbērziņa, V., Šalme, A (2011). Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca. Latviešu valodas aģentūra.
30. Skujiņa, V., Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Blinkena, A. (2000). Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. Aptuveni 2000 terminu latviešu, angļu un krievu valodā. Zvaigzne ABC.
31. Signāls. Tēzaurus.lv. Pieejams: <https://tezaurus.lv/sign%C4%81ls:1>
32. Stāja. Tēzaurus.lv. Pieejams: <https://tezaurus.lv/st%C4%81ja:1>
33. Ur, P. (1996). A course in Language Teaching: Practice and Theory. Cambridge University Press, Cambridge.
34. Фромм, Э. (1995). Человеческая ситуация. Москва: Смысл.
35. Эльконин, Д. (2004). Детская психология. М: Академия

Pielikumi

1. pielikums. Grupu darbs 5. klasei. Darba lapas paraugs

Grupā strādāja:

Neverbālā saziņa. Žesti

Grupu darbs

Lūdzu, veiciet uzdevumus grupā!

1.uzd. Kāda šo žestu nozīme jums ir zināma?

Žests	Žesta nozīme
	
	
	
	

2.uzd. Lūdzu, atbildiet uz jautājumiem!

1. Kas ir žesti?

---

2. Pie kāda saziņas veida pieder žesti?

---

3. Kādus žestus jūs izmantojat visbiežāk? Iekavās uzrakstiet, ko šie žesti nozīmē!

---

4. Kādu profesiju pārstāvji var atļauties lietot daudz žestus?

3.uzd. Lūdzu, attēlojiet ar žestiem:

Pašcienu
Lielību
Pateicos
Ļoti klusu!!!
Apmierinājumu par labi veiktu darbu

Šos žestus sauc par **emblēmām**, tie ir lietojami ikdienā, saprotami bez vārdiem, tie var aizstāt vārdus.

4.uzd. Lūdzu, pasakiet šos teikumus, papildinot tos ar žestiem:

Nozvejoju ļoti lielu zivi
Kuģis ļoti, ļoti šūpojās
Man ir tikai viena konfekte
Kinoteātrī bija milzīga zāle

Šos vārdus pavada žesti, bet bez vārdiem tiem nav jēgas. Šie žesti palīdz paust informāciju, tie ir **ilustratīvie žesti**.

5.uzd. Lūdzu, ttēlojiet ar žestiem:

Nagu graušana stundā
Roku "lauzīšanu" no bēdām
Apģērba plucināšana, burzīšana nervozējot (atbildot klases priekšā).

Šie ir **adaptīvie** jeb liekie žesti, tie var negatīvi ietekmēt saziņu ar citiem!

Paldies par darbu!

2. pielikums Žestu skaidrojums. Atvasināts L. Baltiņas māc. materiāls

Žests	Skolotāja skaidrojums, kad skolēni izteikuši savu versiju
	<p>Eiropā un Ziemeļamerikā žestam piemīt pozitīva nozīme, taču Francijā un Spānijā tas tiek uzskatīts par rupju žestu. Tunisijā un Beļģijā žestu uztver kā adresāta pielīdzināšanu nullei. Bet Latvijā šis žests nozīmē: “Viss labi!”</p>
	<p>Lielākajā daļā Rietumu pasaules žests nozīmē uzvaru (Victory), taču, piemēram, Lielbritānijā šis žests ir aizvainojošs, ja tā demonstrēšanas brīdī plauksta ir pavērta pret sevi. Vēsturiski pēc Otrā pasaules kara šādu žestu kā savu personisko emblēmu lietojis Lielbritānijas premjerministrs Vinstons Čērčils, demonstrējot savu pārkumu.</p>
	<p>Lielākā daļa Eiropas iedzīvotāju raduši <i>pigu</i> lietot vārdu salikuma “nekā tu no manis nedabūsi” vietā . Žestam lielākajā daļā pasaules ir negatīva nozīme, taču, piemēram, Brazīlijā tas nozīmē veiksmes vēlējumus.</p>
	<p>Šis žests radies Senajā Romā gladiatoru cīņu laikā, kad tika norādīts, kurš dzīvos un kurš mirs. Uz augšu pacelts īkšķis nozīmēja atļauju saglabāt dzīvību. Žesta pozitīvā nozīme Eiropā saglabājusies arī mūsdienās, nereti to lieto , lai nostopētu mašīnu. Sardīnijā tas nozīmē: "Esmu pieēdies līdz nejēgai". Ja pacelto īkšķi kustināsiet Krievijā, Āfrikā, Austrālijā, Tuvo Austrumu un Vidusjūras valstīs, adresātam sūtīsiet neķītru apvainojumu.</p>

3. pielikums. Skolēnu pašnovērtējuma lapa

Kā es piedalos grupu darbā?

Novērtē savu darbu starp “nemaz” un “ļoti”! Apdomā, ko vajadzētu mainīt!

1. Biju ieinteresēts tēmā **nemaz** _____ **ļoti**
2. Klausījos _____
3. Pieņēmu citu viedokļus _____
4. Pamatoju savu viedokli _____
5. Pildīju savus pienākumus _____
6. Palīdzēju citiem _____

Lēmums nākamajam grupas darbam:

_____

4. pielikums. Grupu darbs. Konspekts par mutvārdu saziņas formām

Grupā strādāja:

1. uzd. Lūdzu, sadaliet šos pienākumus grupā. Pretī pienākumam ierakstiet skolēna vārdu, kas šo pienākumu veicis!

Veicamais pienākums	Skolēna vārds
Meklē informāciju par monologu	
Meklē informāciju par dialogu	
Meklē informāciju par diskusiju	

2. uzd. Lūdzu, apkopojiet informāciju par iepazītajām mutvārdu saziņas formu!
Uz A4 lapas izveidojiet atgādni “Mutvārdu saziņas formas”. Par noformējumu ir atbildīgi visi grupas dalībnieki.

Veiksmi!

5. pielikums. Grupas darba novērtēšanas lapa

1. Lūdzu, novērtē savu ieguldījumu kopējā grupas darbā ar atzīmi no 1 līdz 10!

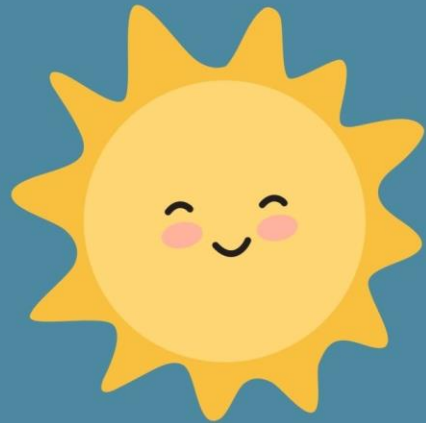
Mans vārds	Ko es darīju?	Mans ieguldījums kopējā grupas darbā (1-10)

2. Lūdzu, novērtē savu grupas biedru ieguldījumu kopējā grupas darbā ar atzīmi no 1 līdz 10!

Skolēna vārds	Ko skolēns darīja?	Skolēna ieguldījums kopējā grupas darbā (1-10)

SASVEICINĀŠANĀS FRĀZES

Labrīt!
Labdien!
Labvakar!
Sveicināti!

PIEKLĀJĪBAS FRĀZES

Paldies!
Lūdzu!
Atvaino!
Ar labu nakti!
Labu ēstgribu!

ATVADU FRĀZES

Uz redzēšanos!
Atā!
Paliēc sveiks!
Uz tikšanos!

ESI PIEKLĀJĪGS!

7. pielikums. Situāciju apraksts skolēnu dialogam

1. variants

Lūdzu, izlasiet situācijas aprakstu!

Ir septembris. Deju kolektīvā “Raiti soļi” tiek uzņemti jauni dalībnieki. 5.c klases skolēns ir atnācis uz dalībnieku atlasu un vēlas noskaidrot, kad un kur notiks deju treniņi, kāds apģērbs ir piemērots treniņiem, kad tiks izziņoti dalībnieku atlases rezultāti.

1. Lūdzu, izdomājiet un uzrakstiet 5.c klases skolēna un deju kolektīva “Raiti soļi” vadītājas sarunu! **Sarunu pieraksti, izmantojot 6 tiešās runas teikumus.**
2. Sarunā jāiekļauj:
  - vismaz 2 pieklājības frāzes.
3. Lūdzu, sadaliet lomas un nolasiet dialogu citiem!

2. variants

Lūdzu, izlasiet situācijas aprakstu!

Ir vasaras brīvlaiks. 5.f klases skolēns kopā ar saviem draugiem vēlas doties vienas dienas braucienā ar divriteņiem. Lai sarunātu pavadoni, noskaidrotu maršrutu un pakalpojuma cenu, skolēns dodas uz velotūrisma centru.

1. Lūdzu, izdomājiet un uzrakstiet 5.f klases skolēna un velotūrisma centra darbinieka sarunu! **Sarunu pierakstiet kā 6 tiešās runas teikumus!**
2. Sarunā jāiekļauj:
  - vismaz 2 pieklājības frāzes.
3. Lūdzu, sadaliet lomas un nolasiet dialogu citiem!

8. pielikums. Radošā darba “Vēstule Kajam vai Gerdai” izstrādes nosacījumi

Radošais darbs “Vēstule Kajam vai Gerdai”

1. Lūdzu, izvēlies tēlu, kuram rakstīsi vēstuli (Kajam vai Gerdai).
2. Lūdzu, uzraksti vēstuli, ievērojot vēstules rakstīšanas vadlīnijas (150 – 200 vārdi).
3. Lūdzu, pievērs uzmanību vēstules un vēstules aploksnes noformējumam:
  - A4 vai A5 formāta lapa;
  - Oriģināls aploksnes noformējums vai paša rokām darināta aploksne;
  - Unikāla, tematam atbilstoša pastmarka.
4. Vērtē klasesbiedra uzrakstīto vēstuli!

Darba nodošanas termiņš: 07.04.2022.

Iedvesmai:

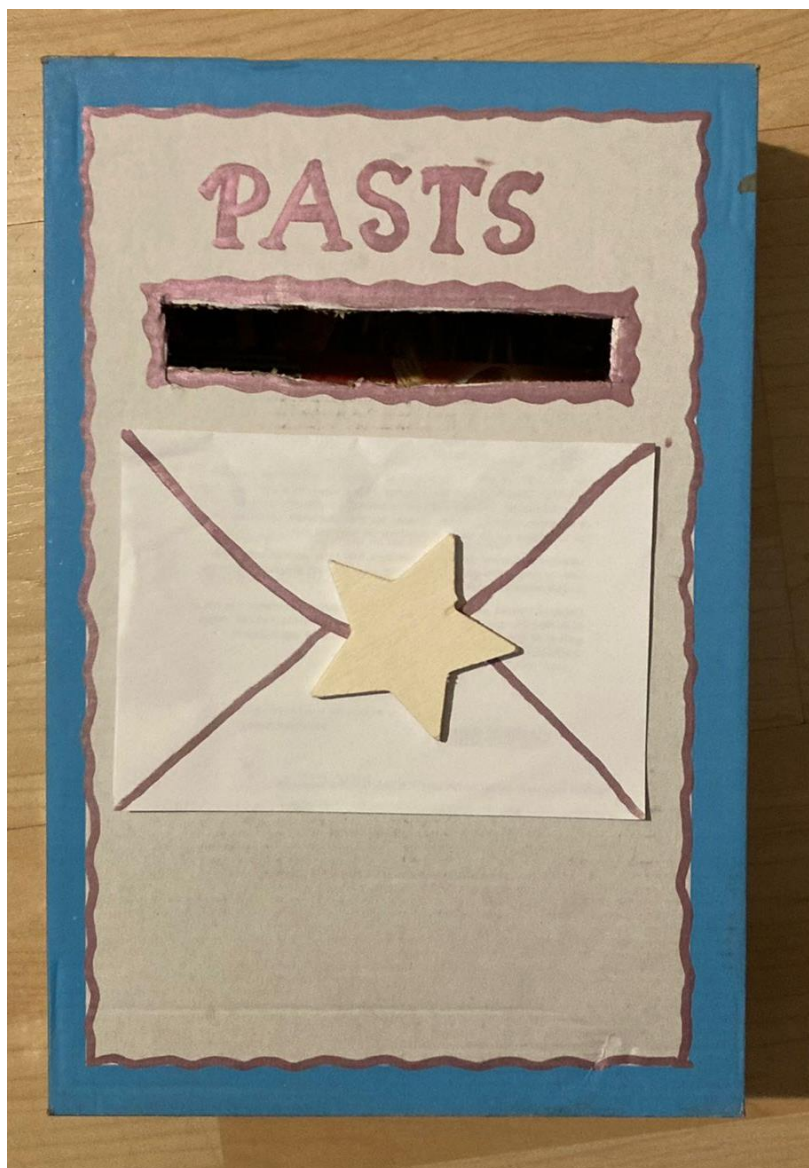
Veiksmi!

9. pielikums. Vēstules vērtēšanas kritēriji

Lūdzu, izlasi un novērtē klasesbiedra vēstuli!

Prasmīgi uzrakstītas vēstules nosacītam adresātam kritēriji	Kā izdevās ievērot kritērijus, rakstot vēstuli		
	Vērtē skalā no 1 līdz 3 (1- neizdevās; 4 – izdevās)		
	1	2	3
Ir rūpīgi noformēta vēstules aploksne.			
Ir rūpīgi izveidota vēstules pastmarka.			
Vēstule sākas ar uzrunu.			
Vēstulē ir ievads, iztīrījums un nobeigums.			
Vēstules nobeigumā uzrakstīts vēstules rakstīšanas datums un vieta.			
Vēstules nobeigumā ir uzrakstīta atvadu frāze un adresanta vārds.			
Vēstules saturs atbilst tematam.			
Vēstule ir interesanta.			
Vēstulē nav pareizrakstības kļūdu.			
Vēstulē pareizi lietotas pieturzīmes.			
Vēstule rakstīta kārtīgi un salasāmi.			

10. pielikums. Pastkastīte skolēnu vēstulēm

11. pielikums. Tabula skolēnu dalīšanai grupās

Pienākums Grupas nr.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Izdomā apsveikuma tekstu	Ričards	Henrijs	Hedija	Sofija	Patriks	Stella	Oļģerts
Raksta apsveikuma tekstu un dzejoli	Katrīna	Ronja	Vsevolods	Gļebs	Emīlija	Leonardo	Dženija
Raksta apsveikuma tekstu un dzejoli	Kristiāns	Gustavs	Laura	Alise	Ralfs	Sabīne	Kristaps
Noformē apsveikuma kartiņu	Anna	Visi kopā	Visi kopā	Raitis	Visi kopā	Ernests	Viktorija

12. pielikums. Apsveikuma veidošana grupā. Atgāadne un uzdevuma nosacījumi

Apsveikums

Apsveikums ir rakstisks cieņas apliecinājums un pieklājības izpausme. To raksta, lai sveiktu draugus, radus, paziņas un citus cilvēkus dažādos svētkos un svarīgos dzīves notikumos.

Atceries, apsveikumā jānorāda:

- apsveikuma adresāts;
- kādos svētkos apsveic;
- novēlējums (var izmantot dzejas rindas, aforismus, tautasdziesmas);
- datums;
- sūtītāja vārds.

Vietniekvārdus Tu un Jūs apsveikumā raksta ar lielo sākumburtu. Apsveikumā izmantotos citātus liek pēdiņās un iekavās norāda autoru.

Paraugi pieejami mācību grāmatā!

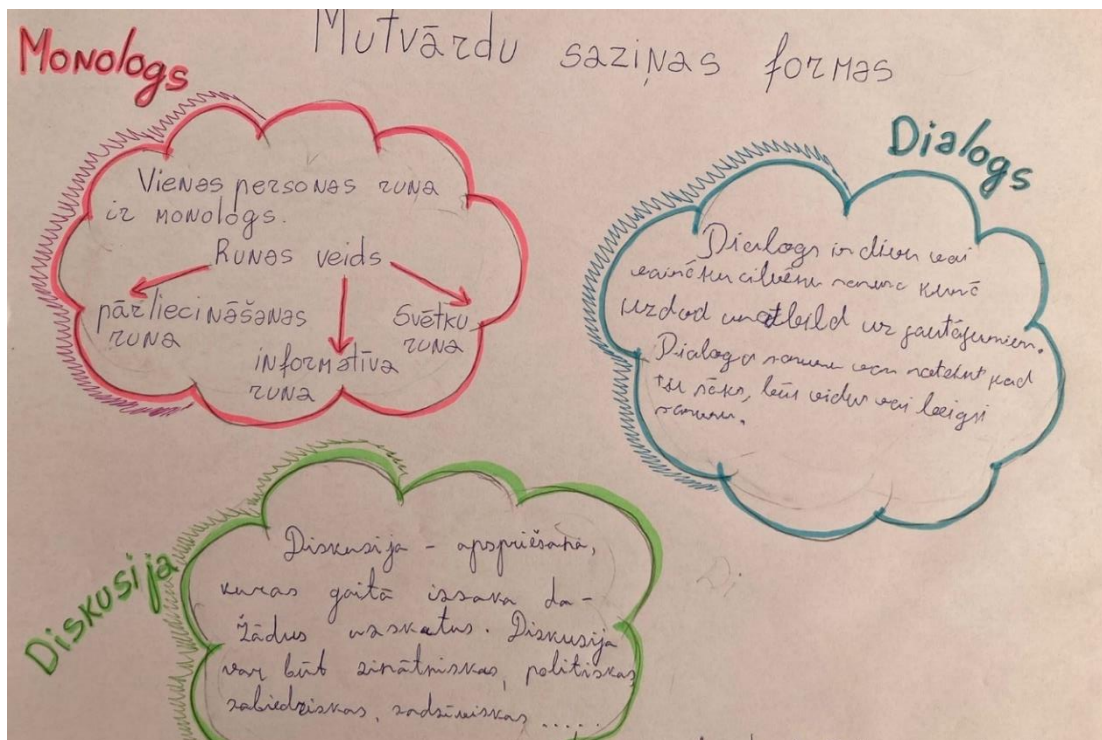
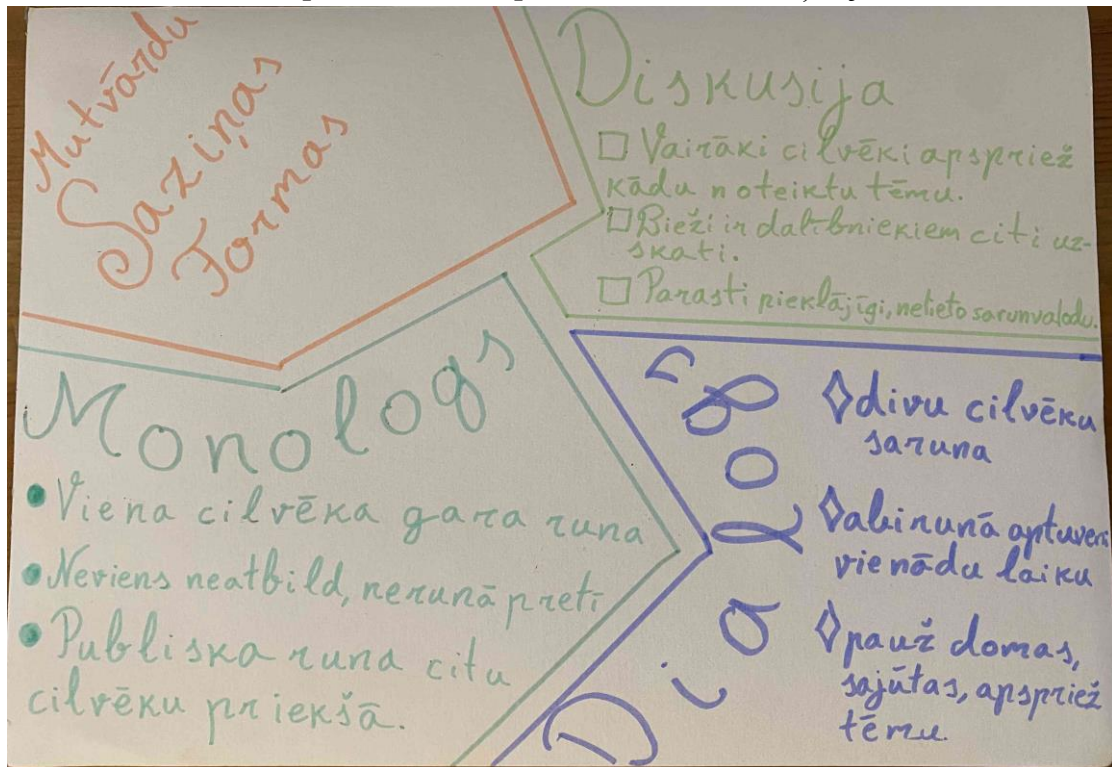
13. pielikums. Skolēnu pildītā darba lapas "Neverbālā saziņa. Žesti" (fragmenti)

1. uzd. Kādas šo žestu nozīmes jums ir zināmas?

Žests	Žesta nozīme
	OK, labi, perfekti
	divi, miers (V for victory)
	Nutu dabiesi!
	sarūnāts, super, piekritu, labi.

- Kas ir žesti?
Bez vārdu saziņa, visbiežāk ar rokām
- Pie kāda saziņas veida pieder žesti?
Bez vārdiem, neverbālā
- Kādus žestus Jūs izmantojat visbiežāk? Iekavās uzrakstiet, ko šie žesti nozīmē!
 (sti) (sti) (OK) pamāt (čau, atā)
- Kurās profesijās var atļauties lietot daudz žestus?
SURDO
aktieri, tulkoņi nedzirdīgajiem, žurnālisti, TV

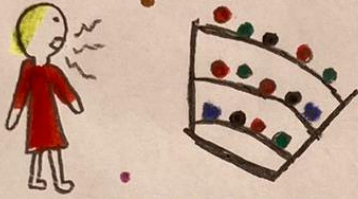
14. pielikums. Konspekts "Mutvārdu saziņas formas". Skolēnu darbi

Motivārdu sazināšanās veidi

Monologs -

Samērā gara nepārtraukta vienas personas runa.

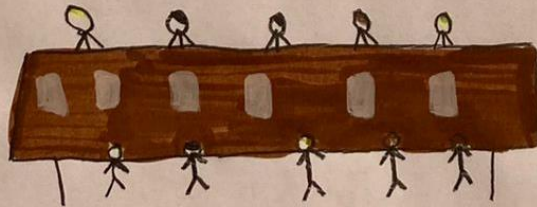
Dialogs -

Saruna starp divām vai vairāk personām, kas
PARASTI ir nejaušas, iepriekš neplānotas.

Diskusija -

Abspriešana, kuras gaitā izsaka dažādus
uzskatus.

15. pielikums. Dialogs. Skolēnu darbi

Skolēns saka: „Sveiki!”

Centra darbinieks saka: „Labdien!
Kā varu palīdzēt?”

Skolēns Jānis atbildēja: „Man vajadzētu
pavadoni, maršrutu un pakalpojuma
cenu, lai varētu ar draugiem doties
braucienā.”

Centra darbinieks piedāvā: „Forši, mums
ir palicis tieši pēdējais pavadonis.”

Jānis atbild: „Jā, labi, ņemšu pavadoni!”

Darbinieks jautā: „Pa kurieni vēlaties
braukt?”

Skolēns atbild: „Mēs vēlamies braukt pa
mežu un cik jāmaksā.”

Centra darbinieks atbild: „Jā, labi.
Jūs varēsiet braukt pa mežu ir
jāmaksā 30 €.”

Jānis atbild: „Jā, paldies uz redzēšanos!”

- "Paldies!" sveicināja 5. c skolēns.
- "Es gribētu pietiekami daudz pulcināties."
- "Paldies, kādi tie ir jautājumi?" atbildēja deju vadītāja.
- "Kad un kur notiek treniņi?" jautāja zēns.
- "Kāds spējums ir piemērots trenināšanai?"
- "Pēc atlases visu pastāstīšu!" atbildēja ~~deju~~ vadītāja.
- "Paldies!"
- "Uzredzēšanos!" tūca skolēns!

Skolēns atnāc un saka: "Paldies, vadītājās kundze! Vadītāja atbild: "Sveiks, skolēn! Vai vēlies pietiekami kolektīvam?"

Skolēns saka: "Jā, es atnācu un dalībnieku atlasi."

Un arī gribu uzzināt kad un kur notiek deju treniņi.

V.: "Treniņi notiek skolas sporta zālē plkst. 15:00 un parasti treniņi notiek Trešdienas, vai reizēm Ceturtdienās!"

Sk.: "Lieliski! Bet kādas spēles ir jāzina un treniņiem?"

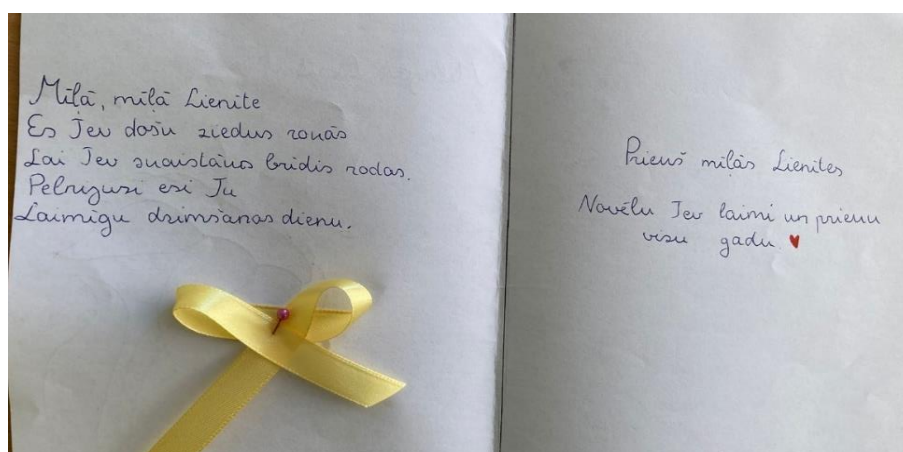
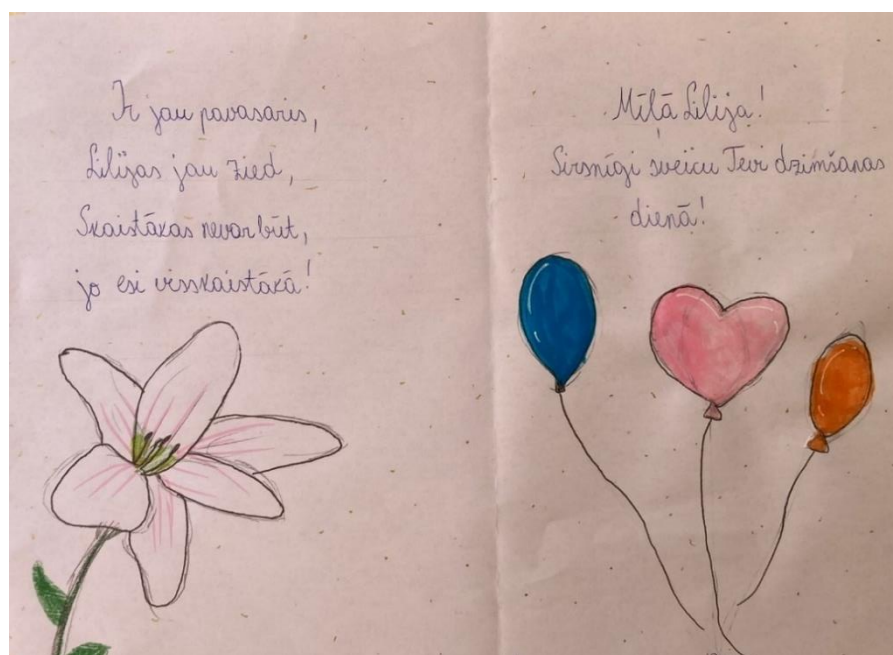
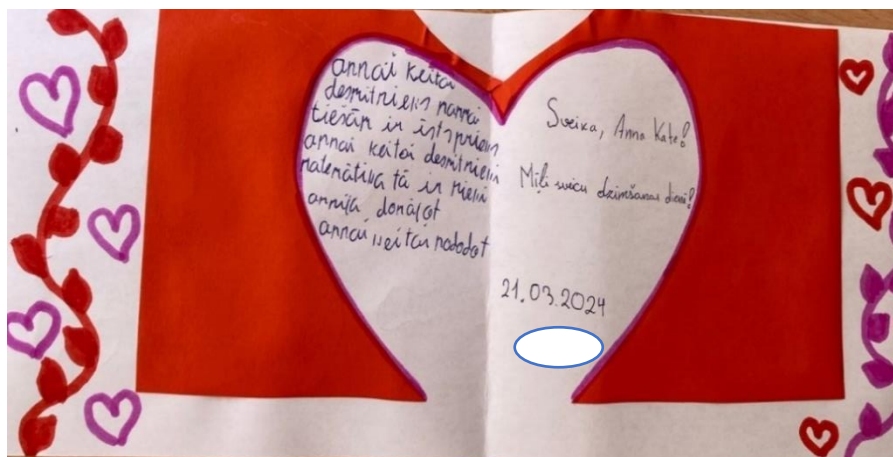
V.: "Galvenais sagērbies tā, lai tev ir ērti. Vai tev ir vēl kāds jautājums?"

Sk.: "Jā, es vēl gribētu uzzināt kad būs atlases rezultāti."

V.: "Rezultāti būs pēc divām minūtēm. Novēlu tev veiksmi!"

17. pielikums. Grupu darbs "Apsveikums dzimšanas dienā". Skolēnu darbi

18. pielikums. Aptaujas jautājumi

Labdien, 5. klases skolēn! Lūdzu, velti dažas minūtes un godīgi atbilde uz šīs aptaujas jautājumiem! Aptauja ir anonīma, tās rezultāti tiks izmantoti tikai studiju vajadzībām.

Norādiet informāciju par sevi:

Dzimums

1. Kā Tu juties, strādājot grupā?

- Labi
- Vidēji
- Slikti

2. Kā Tu vērtē savu iesaisti kopējā grupas darbā?

- Aktīvi iesaistījos
- Daļēji iesaistījos
- Neiesaistījos

3. Kā Tu vērtē pārējo grupas dalībnieku iesaisti grupas kopējā darbā?

- Pozitīvi
- Vidēji
- Negatīvi

4. Vai Tu uzklausi citus grupas dalībniekus?

- Jā
- Daļēji
- Nē

5. Vai citi grupas dalībnieki uzklausa Tevi?

- Jā
- Daļēji
- Nē

6. Vai grupā valdīja draudzīga atmosfēra?

- Jā
- Daļēji
- Nē

7. Vai Tu gribētu atkārtoti sadarboties ar savas grupas biedriem?

- Jā
- Varbūt
- Nē